

Висока школа струковних студија за образовање васпитача
Нови Сад

Подстицање самосталности деце предшколског узраста

Мастер рад

Ментор

Проф. др Лада Маринковић

Кандидат

Наталија Игњатовић

Нови Сад, мај, 2022.

Висока школа струковних студија
за образовање васпитача Нови Сад

Струковни мастер васпитач

Подстицање самосталности деце предшколског
узраста
Мастер рад

Проф. др Лада Маринковић
Проф. др Анђелка Булатовић
Проф. др Светлана Радовић

Наталија Игњатовић 34/19 М-1

Нови Сад, мај, 2022.

Апстракт: Самосталност детета је важна за развој самопоштовања, самопоуздања, као и моторичких и когнитивних способности. Из тог разлога важно је подстицати дечју самосталност кад год је то могуће. Деца су често недовољно самостална на шта утичу различити узроци из њиховог окружења. Родитељи неретко нису сигурни како да подстакну самосталност свог детета. Како би се открило шта утиче на развијање дечје самосталности, као и да ли постоје смернице за родитеље и васпитаче на који начин да подстакну дечју самосталност, извршен је преглед литературе. Приликом овог прегледа, приметно је да деца заиста нису довољно самостална, што је најчешће последица презаштићености од стране родитеља. Такође је установљено да на развијање дечје самосталности утичу самостално обављање активности, самостално играње, као и да родитељи стекну своју самосталност, односно да се ослободе страхова и брига. Слични резултати добијени су анализом попуњених анкета формираних у овом мастер раду, а које су намењене родитељима и васпитачима. Родитељи имају осећај да су њихова деца самостална, међутим резултати анкете показују супротно. Циљ овог мастер рада је представљање проблема и подизање свести родитеља о дечјој несамосталности. Из тог разлога осмишљене су и представљене практичне активности које би могле да се користе у свакодневном животу породице и у васпитно-образовном раду васпитача са децом.

Abstract: To develop self-esteem and self-confidence, as well as motor and cognitive abilities of a child, it is important to encourage its independence whenever possible. Children are usually not independent enough due to various causes from their environment. Parents are often unsure on how to encourage child's independence. In order to find out what influences the development of child's independence, and if there are guidelines for parents and preschool teachers on how to encourage such independence, a literature review is performed. When reviewed, it was noticeable that children are not independent enough, which is most often caused by the parents' overprotection. It is also established that the development of children's independence is influenced by their independent performance of activities and independent playtime. Parents also need to achieve their independence through breaking free from their fears and worries. Similar results are obtained from surveys formed in this master's thesis, which are completed by parents and preschool teachers. Although parents do have a feeling that their children are independent, the survey results show the opposite. The goal of this master's thesis is to present the problem and raise parents' awareness about children's lack of independence. To achieve this goal, a number of practical activities that can be used in family's everyday life and in educational work of preschool teachers are designed and presented in this thesis.

Кључне речи: подстицање самосталности, практичне активности, предшколска деца, родитељи, васпитачи.

САДРЖАЈ

1. Увод.....	1
2. Преглед основних појмова.....	3
2.1. Дечја (не)самосталност	3
2.2. Узроци дечје (не)самосталности	6
2.3. Смернице за подстицање дечје самосталности	8
3. Методолошки приступ.....	11
4. Резултати и анализа анкета.....	13
4.1. Резултати и анализе анкете за родитеље	13
4.2. Резултати и анализе анкете за васпитаче.....	21
4.3. Дискусија о добијеним резултатима анкета	29
5. Практичне активности за подстицање дечје самосталности	31
5.1. Активности за млађу узрасну групу	31
5.2. Активности за средњу узрасну групу	32
5.3. Активности за старију узрасну групу	33
5.4. Активности за припремну групу.....	34
5.5. Резиме предложених активности	35
6. Закључак.....	37
Списак литературе	39
ПРИЛОГ 1. Анкета за родитеље.....	41
ПРИЛОГ 2. Анкета за васпитаче	45

1. Увод

Деца на овај свет стижу као празна хартија на коју треба нешто да се напише. То право да нешто напишу припада првенствено родитељима, а касније и васпитачима у предшколским установама. Најефикасније и најинтензивније васпитање детета о његовим основним потребама, упознавања са његовом околином и осталим људима из његове средине се догађа током предшколског периода – од рођења до шесте године. У том периоду дете упознаје своје окружење и своју улогу у њему, а такође стиче социјалне, емоционалне и моторичке вештине. Све то дете не добија само од себе при рођењу, него учи из сопственог искуства и посредством деловања и делања његових родитеља.

Дете током предшколског периода стиче знања и искуства, и тако се припрема за школу и даљи живот, те знања и искуства које је стекло примењује у свакодневном животу. Како би дете умело да користи своје способности и буде свесно истих, оно мора бити самостално, онолико колико је примерено његовом узрасту и могућностима.

Самосталност произилази из животног искуства детета, али не тако што дете стоји и посматра шта се око њега збива, већ активно учествује у активностима. Како би дете осетило, упознало и извештило своје способности, мора да их научи из различитих ситуација, а ту наступају родитељи и васпитачи који дозвољавају детету да самостално и равноправно учествује у различитим активностима. Како дете учи из животних ситуација и оно нема довољно искуства, нормално је да се дешавају грешке, што је потпуно у реду јер дете учи из погрешака, као и из успешних активности.

Међутим, родитељи често из презаштићеног става ка деци или због недостатка времена, не допуштају или не подстичу децу на самосталност. Односно, деца немају прилику да самостално одраде одређене активности и ту бивају ускраћени за искуство (нпр. због јутарње журбе родитеља на посао, деца се не облаче сама, већ то обаве родитељи). Стога, деца у узрасту од пет-шест година не умеју сама да се обуку у потпуности, обују, вежу пертле, преврну одећу, правилно држе кашику и сличне свакодневне активности.

Услед наведених проблема настала је мотивација да се истраже основни узроци дечје несамосталности, као и презаштићен став родитеља ка деци који постаје свесно или несвесно свакодневница у многим породицама.

Циљ овог мастер рада је представљање проблема и подизање свести родитеља о дечјој несамосталности. Осмишљавањем активности које су обухваћене овим радом, родитељима би била приказана тежина овог проблема и био би представљен практичан пример и савет за подстицање дечје самосталности у свакодневним активностима.

Поред Увода овај мастер рад садржи још пет поглавља. У другом поглављу представљени су основни појмови о предмету и проблему на који се односи овај рад. Методолошки приступ спроведеног истраживања представљен је у трећем поглављу. Анализа добијених резултата истраживања приказана је у четвртом поглављу. Предложене активности које би подигле свест родитељима о датом проблему, описане су у петом поглављу. Закључак и даљи правци истраживања представљени су у шестом поглављу.

2. Преглед основних појмова

О дечјој самосталности и несамосталности, као и начинима на који се она подстиче и спутава говорили су поједини аутори, давали своја мишљења и истицали значај подстицања исте како на физички, тако и на психички развој детета, његов поглед на свет и на самог себе. Циљ овог прегледа је да се анализира шта је то самосталност и који су узроци који утичу на њу, с обзиром на следећа питања у вези дечје самосталности:

- Питање 1: Да ли су деца самостална?
- Питање 2: Који су главни узроци дечје (не)самосталности?
- Питање 3: Да ли постоје јасне смернице које подстичу дечју самосталност?

2.1. Дечја (не)самосталност

Самосталност као вештина није предодређена за сваког појединца, већ мора да се негује и подстиче од најранијег детињства, а за то су задужени првенствено родитељи детета, али и васпитачи у предшколским установама. Литература наводи правилне кораке подстицања самосталности и како би родитељи и васпитачи требало да се опходе према деци и шта би требало да чине како би деца стицала самосталност, а самим тим и самопоштовање.

Тако Емил Каменов у својој књизи (Каменов, 2006) о развоју дечије самосталности говори да: „Отуда је један од најважнијих циљева предшколског васпитања да се оформи иницијативно дете, које је спремно да самостално предузима подухвате у односу на околину у којој живи, као и да решава проблеме ради личног задовољства и успеха, које му пружа оваква иницијатива.“ (Каменов, 2006:94). Каменов говори о условима за општи развој детета као личности. Ради бољег разумевања, у овом раду ти услови су представљени у Табели 1.

Табела 1. Услови за општи развој детета као личности

ДА	НЕ
Дечја самосталност	Извршавање налога
Стицање личног искуства	Памћење туђег искуства
Стваралаштво	Понављање нечега што су други већ створили

Понашање према сопственим одлукама	Извршавање туђих одлука
Деловање према сопственим мотивима и потребама	Потчињавање туђим мотивима и потребама

Кроз Табелу 1 је приказано како дете уважити и подстаћи да користи сопствене могућности, да само размишља, закључује, процењује, ствара, делује итд. „Тиме се постижу две ствари, са једне стране се показује детету сопствена добра воља и наклоност, а са друге – поверење у његове снаге, што је за њега подстицај да са више самопоуздања и искуства улази у нове покушаје.“ (Каменов, 2006:96). Може се рећи да самосталност утиче на самопоштовање и обрнуто, односно да се прожимају. То такође спомињу Гера и Дотлић у својој књизи (Гера и Дотлић, 2000), где наводе да родитељи у неговању дететовог самопоштовања, између осталог воде рачуна да дете буде независно и самостално.

Монтесори у својој књизи (Монтесори, 2016) даје акценат на дететову, односно људску природу, а то је да дете растући и развијајући се природно добија импулсе који га наводе да дела самостално и да жели да обавља одређене радње само. „Једино се у детету одражава величанственост природе која, дајући слободу и независност, даје и сам живот.“ (Монтесори, 2016:126). Све док се спутава дечија природа и порив за самосталношћу, дете ће бити зависно од одраслих, очекиваће константну присутност и потврду за свој рад, осећаће немоћ и узнемиреност због своје немогућности да нешто самостално реши. Дете никада истински неће умети да се ослободи осећаја да и када нешто само уради није довољно добро као када други то ураде, сугеришу или потврде. „Први дететов инстинкт јесте да дела само, без туђе помоћи. Његов први свесни акт независности јесте одбрана од оних који хоће да делају уместо њега. Да би успело само, оно се труди да појача сопствене напоре. Ако би, као што многи од нас мисле, идеал доброг живота био седети не радећи ништа и чекати да други раде за нас, тада би врхунац савршенства био живот детета у мајчиној утроби.“ (Монтесори, 2016:127).

Тадић и Бодрошки Спариосу говоре о томе како педагогија и васпитно-образовни систем гледају на самосталност, шта би она требало да представља у васпитно-образовном систему, као и шта се подразумева под термином самостално дете (Тадић и Бодрошки Спариосу, 2017). „У педагошком поимању, систематично образовање и уклапање у друштвено окружење у себе укључују ослобађање васпитаника. Развој

аутономне личности се и данас схвата као непрекидни отворени целоживотни задатак васпитања.“ (Тадић и Бодрoшки Спарису, 2017:20).

С друге стране, Нововић говори о дечјој самосталности у црногорским предшколским институцијама, односно о ситуацији у пракси (Нововић, 2019). Интервјуисани су васпитачи и стручни сарадници који имају искуства у свакодневном раду и контакту са децом и њиховим родитељима. На питање колико су и да ли су деца самостална произилазе одговори васпитача да поједина деца нису самостална, да за најобичније свакодневне активности очекују помоћ. Очекују да скоро све уместо њих ураде васпитачи и уколико се то не деси, појављују се изливи беса, нетрпељивости и сличних негативних емоција. На пример, један од анкетираних васпитача наводи следеће: „Када је у питању одговорност за своје ствари, готово свакодневно тражимо шналице, тракице и остало, јер не знају гдје су шта оставили, а исто је и са позивницама за рођендане. Намјерно сам давала свој дјечи из групе у руке да чувају позивницу док крену кући и дају родитељима, да бих видјела колико ће је њих сачувати до поподне и одласка кући. Већ послје пола сата, некада и прије, почиње плач или љутња да не знају гдје им је позивница и очекују од мене да је нађем.“ (Нововић, 2019:29). Такође и стручни сарадници имају слично мишљење као и васпитачи, сматрају да је све чешћи умањен развој когнитивних, социо-емоционалних могућности, као и самостално задовољавање примарних потреба. „Наши испитаници, васпитачи и стручни сарадници из двије предшколске установе, закључују да дјеца, уз очекиване и природне индивидуалне разлике, показују елементе „продуженог“ дјетињства и „дјетињастог“, тј. несамосталног понашања у сфери примарних потреба, али и на нивоу когнитивних, социо-емоционалних и виших, критичко-ставовских интенција, иманентних узрасно-развојном нивоу.“ (Нововић, 2019:33).

Из приложене литературе може се увидети да дечја самосталност представља способност детета да само размишља, одрађује одређене активности, да буде независно од одраслих. Међутим, као одговор на питање да ли су деца самостална, примећује се да поједина деца нису самостална, да су превише зависна од помоћи одраслих, да чак ни не покушавају да неке активности одраде самостално, као што су примарне свакодневне потребе (облачење, обување, храњење, одлазак у тоалет и слично).

2.2. Узроци дечје (не)самосталности

На основу увиђеног проблема, да су деца недовољно самостална и да све више деца постају зависна од родитеља и помоћ очекују од васпитача, поставља се питање који су узроци дечје несамосталности, што је анализирано у овом поглављу.

Гера и Дотлић (Гера и Дотлић, 2000) наводе да би родитељи требало да негују и подстичу дечју самосталност како би деца кроз самостално одрађену активност добила већу мотивацију и самоиницијативу за укључивање у друге активности. Самим тим би се дете осећало испуњено, срећно, задовољно, расположено – једном речју самозадовољно и самопоштовано, знајући да је способно да нешто само уради и да је у реду чак и ако погреша. Гера и Дотлић додатно спомињу да је идеална ситуација за подстицање и неговање дечјег самопоштовања адекватна и обострана сарадња и комуникација васпитача и родитеља.

С друге стране, Станковић у својој књизи (Станковић, 2020) наводи да није пожељно децу превише окупирати и нагомилавати их обавезама. На такав начин родитељи такође могу утицати на појаву дететових лоших емоција. „Родитељи ненамерно могу створити проблем код деце тако што их форсирају желећи да буду најбоља у свему. Ако дете из страха не сме родитељима да каже да је преоптерећено обавезама онда долази до унутрашњег незадовољства и гушења сопствених амбиција.“ (Станковић, 2020:47). Ауторка такође наводи да се самосталност детета развија, стиче и учи из покушаја и погрешака. Као и да самосталност није наследна или генетски предодређена. Као и претходно споменути аутори и Станковић тврди да самосталност утиче на самопоуздање, емоционалне и социјалне вештине.

Фулер у својој књизи (Фулер, 2016) описује развој догађаја када деци на време није дато право избора, није подстицано самостално размишљање, понашање, избор, процена и слично. „Сви ми можемо упасти у замку да доносимо све одлуке за своју децу а да онда, када она дођу у извесне године, почнемо да очекујемо од њих да самостално доносе добре одлуке. Али уколико им никада нисмо помогли да науче како да доносе одлуке, не би требало да будемо превише изненађени када направе неколико брљотина. Велики број људи доноси заиста добре одлуке, али их не спроводи у дело. То може бити подједнако ограничавајуће као и доношење лоших одлука.“ (Фулер, 2016:104).

Мерије (Мерије, 2016) такође наводи да је потребно улагати у слободу личности, односно да се мора сваком појединцу пружити могућност и шанса да постигне одређени

циљ, макар он био можда за околину мали и безначајан, али ће бити мотивација за веће и крупније подухвате, циљеве и резултате појединца. „Тако што ћемо свакоме дати прилику да покушава, да се после пораза подигне, да увиди сопствене грешке. Тако што ћемо му пружити средства да опсесије усмери у позитивном правцу и да каналише насиље.“ (Мерије, 2016:121). Мерије спомиње да ученик кроз дете као личност треба да буде способан, „да престане да буде подводљив и да се ослободи утицаја неког предмета, особе или групе“. „Да би то постигао, потребно је да се постепено оспособљава да живи и „мисли самостално“. Потребно је да му одрасли, који му преносе слободу, дозволе да се осмели да буде другачији. Потребно је да васпитачи склопе савез са њим да би му помогли да одоли свакој врсти присилног поштовања норме, било да је она породична, племенска, тржишна или идеолошка.“ (Мерије, 2016:107). Поново је могуће приметити исто мишљење и савет као и код претходно наведених аутора – да се самосталност огледа у препуштању детета његовом животу у мери која му може донети само позитивне ефекте и резултате.

Ауторка Џенис-Нортон сматра да се самосталност стиче кроз дечју игру (Џенис-Нортон, 2017). Дечја игра јесте велика могућност и прилика за различите развоје дечјих вештина, знања и могућности. Стога би деца требала што више самостално да се играју и тако развијају машту, радне навике, социјалне вештине, креативност, мишљење, контролишу емоције и импULSE итд. „Када деца навикну на то да се током великог дела дана сама играју, она постају знатно самосталнија, спремнија на сарадњу, мање захтевна, мање везана за родитеље и мање раздражљива. Мање се међусобно свађају и радије се заједно играју и друже. Постају креативнија, способнија да решавају проблеме и имају више самопоуздања. Једна од најважнијих вештина које дете треба да научи јесте све дуже самостално играње или бављење другим активностима без уплитања одраслих.“ (Џенис-Нортон, 2017:390).

Из прегледане литературе могуће је доћи до закључка да је главни узрок дечје несамосталности родитељска брига и презаштићеност деце, која долазе из добре намере од стране родитеља. Деца на овај начин немају могућност за самосталност, те испољавају агресију, бес, нетрпељивост, љутњу, нестрпљивост и многе друге негативне емоције.

2.3. Смернице за подстицање дечје самосталности

Постоје начини којима се може подстицати дечја самосталност и практични савети који могу да се спроводе у свакодневном животу и у свакодневном раду са децом, без посебних активности или радионица, за које мора да се издвоји одређено време.

Међу пронађеном литературом на тему дечје самосталности и самопоштовања, налазе се два приручника или књиге за родитеље. Једна од књига у свом садржају има практичне ситуације и савете педагога по Монтесори методу – Хајди Мајер-Хаузер „Самостална деца су срећнија“ (Мајер-Хаузер, 2012), док друга књига садржи савете породичног и дечјег психолога Ане Бикове „Самостално дете или како да постанете „лења“ мама“ (Бикова, 2019).

Мајер-Хаузер помиње разне ситуације које су родитељи имали са децом, са којима нису могли да се изборе и на које им ауторка даје савете и практично им „склапа слагалицу“ испред очију, коју родитељи од стања безнађа, осећаја немоћи и кривице, нису успели да виде и сами сложе. У књизи се налазе корисни и практични савети за родитеље који могу да се користе у свакодневном животу и могу да подстичу дечју самосталност. Поред тога, Мајер-Хаузер наводи такође да се самосталност негује и подстиче ослобађањем родитељских стега, бриге, контроле, жеље за удовољавањем свих дететових захтева, као и да све то раде „како би дете било срећно“. Ауторка наводи да је све то нормално, да родитељи осећају претерану бригу и да презаштићују своје дете, али да из најбоље намере праве више штете него користи. Такође наводи да је детету неопходно допустити да буде самостално, ослободити се својих страхова, бриге и пажљивости, а детету пружити осећај да је вредно, способно, да уме, сме и може, да покуша. „Свако дете јединствено је на свој начин. Свако дете има сопствене мисли, жеље и потребе. Ма колико да га волимо и штитимо, оно ће понекад доносити одлуке на које нећемо моћи да утичемо.“ (Мајер-Хаузер, 2012:216).

С друге стране, Бикова поред свих практичних савета како допустити детету да буде самостално, наводи и да родитељи треба да открију и спознају своју самосталност, како би знали на који начин то да пруже и детету. „Успостављање самосталности и независности детета није могуће без успостављања самосталности и независности родитеља.“ (Бикова, 2019:248).

У наведеној литератури постоји пуно корисних савета и предлога како се ослободити родитељске бриге и страха и допустити детету да се опроба у различитим

ситуацијама и активностима, те тако допринети његовој самосталности и самопоштовању. Кроз ове практичне савете и предлоге како пустити и подстицати дете да буде самостално у ситуацијама које су примерене његовом узрасту, не даје се само предлог како да се дете осамостали, већ како да се осамостали и сам родитељ, како да превазиђе страх и стрепњу и како да одвоји дете од себе и свог константног надзора.

Такође, према новим Основама програма предшколског васпитања и образовања (Министарство просвете, науке и технолошког развоја, 2019), које се од скоро користе у раду у свим вртићима, под називом „Године узлета“, веома је важно подстицати и водити рачуна о дечјој самосталности, од стране васпитача, током боравка деце у вртићу. Како се наводи у циљевима Основа програма, везано за подршку персоналној добробити детета, мора се развијати и инструментална и психолошка самосталност, да кроз подршке васпитач у животно-практичним ситуацијама дете подстиче на самосталност и одговорност у обављању рутине. Затим да кроз градњу односа између васпитача и детета, васпитач одржава баланс тако што сагледава дете као компетентно и способно, и да га додатно подстиче још више на самосталност, да током тематског и пројектног планирања васпитач води рачуна о томе да планира тако, да деци остави довољно времена за рутине, кроз које ће деца моћи додатно да развијају самосталност и односе са другом децом и васпитачем.

У наставку овог рада представљен је резултат истраживања колико су деца и родитељи заиста самостални, на основу података из спроведене анкете.

3. Методолошки приступ

Анализом литературе примећени су показатељи да деца често нису довољно самостална. Како би се дошло до података колико су деца у нашој средини самостална и колико се њихова самосталност подстиче, састављена је анкета за родитеље деце од 3 до 6 година и за васпитаче предшколских установа. Анкета је састављена на основу индикатора социјално-емоционалног развоја наведених у Развојној мапи (Ивић и др., 2007), коришћени су индикатори самосталности за узраст од 3 до 6 година представљени у Табели 2.

Табела 2. Индикатори социјално-емоционалног развоја (изведено из Развојне мапе (Ивић и др., 2007))

Узраст	Индикатор социјално-емоционалног развоја
Три године	<ul style="list-style-type: none">- Облачи делове одеће (ципеле, чарапе, гаћице)- На време тражи ношу- Ужива помажући одраслима у активности (брише прашину)
Четири године	<ul style="list-style-type: none">- Самостално се припрема за спавање- Успостављена контрола дефекације и мокрења (потребна му је помоћ у тоалету)- Самоиницијативно се поздравља са одраслима
Пет година	<ul style="list-style-type: none">- Поставља себи сто- Комплетно овладава тоалетом- Укључује се у разговор са одраслима
Шест година	<ul style="list-style-type: none">- Користи комплетан прибор за храњење; прави себи сендвич- Може му се поверити мања сума новца- Иде само у комшилук

Коришћена анкета служи као инструмент за испитивање родитеља и васпитача о њиховом начину подстицања дечје самосталности и нивоу самосталности деце, као и да се добије информација о томе колико родитељи сматрају да је од важности подстицање дечје самосталности.

Учесници анкете били су родитељи и васпитачи, односно направљене су две *Google* анкете са посебним питањима за родитеље деце узраста од 3 до 6 година и

васпитача деце предшколског узраста од млађе до припремне групе. Услед пандемије *COVID-19*, анкета је спроведена *online*.

Анкета за родитеље најпре садржи питања да ли је попуњава мама или тата детета, а затим и узраст детета. У овој анкети питања су постављена на основу уобичајених дневних активности код куће у вези са оброком, облачењем, обувањем, одласком у тоалет и слично. Да ли дете све то обавља само и у којој мери, родитељи су имали понуђених 13 питања, од чега су 12 питања имала понуђених пет одговора од којих родитељ бира један одговор, док је једно питање имало поље за слободан унос текста како би родитељ унео додатни пример на који начин подстиче самосталност детета. Пример непопуњене анкете могуће је пронаћи у Прилогу 1 овог мастер рада.

Анкета за васпитаче најпре садржи питања о полу васпитача, узрасту васпитне групе у којој васпитач ради, као и број уписане деце у групи. Затим следе 13 питања, од чега су 11 питања имала понуђених пет одговора од којих васпитач бира један одговор, док су два питања имала поље за слободан унос текста, како би васпитач унео додатни пример на који начин подстиче самосталност деце у својој васпитној групи и лично мишљење о проблему самосталности деце предшколског узраста. Пример непопуњене анкете могуће је пронаћи у Прилогу 2 овог мастер рада. Анкете представљене у Прилогу 1 и Прилогу 2 добијене су тако што је извезена *Google* анкета.

Већина питања је слична у анкетама за родитеље и васпитаче, али су прилагођена родитељима или васпитачима. Родитељи су имали додатно питање да оцене од 1 до 5 колико је важно у узрасту њиховог детета подстицати самосталност, док су васпитачи имали додатно питање да наведу своје мишљене у чему је проблем самосталности деце предшколског узраста. За попуњавање анкете потребно је издвојити око 5 минута времена.

4. Резултати и анализа анкета

Учесници анкета су били родитељи и васпитачи. Број испитаних родитеља деце узраста од 3 до 6 година, путем анкете, јесте укупно 22, од тога 17 мајки и 5 очева. Број родитеља у зависности од узраста детета који су попунили анкету је:

- 7 родитеља деце узраста од 3 године
- 4 родитеља деце узраста од 4 године
- 4 родитеља деце узраста од 5 година
- 7 родитеља деце узраста од 6 година

Број испитаних васпитача предшколских установа, од млађе до припремне васпитне групе, путем анкете, јесте укупно 17. У зависности од узраста васпитне групе, број васпитача који су попунили анкету је:

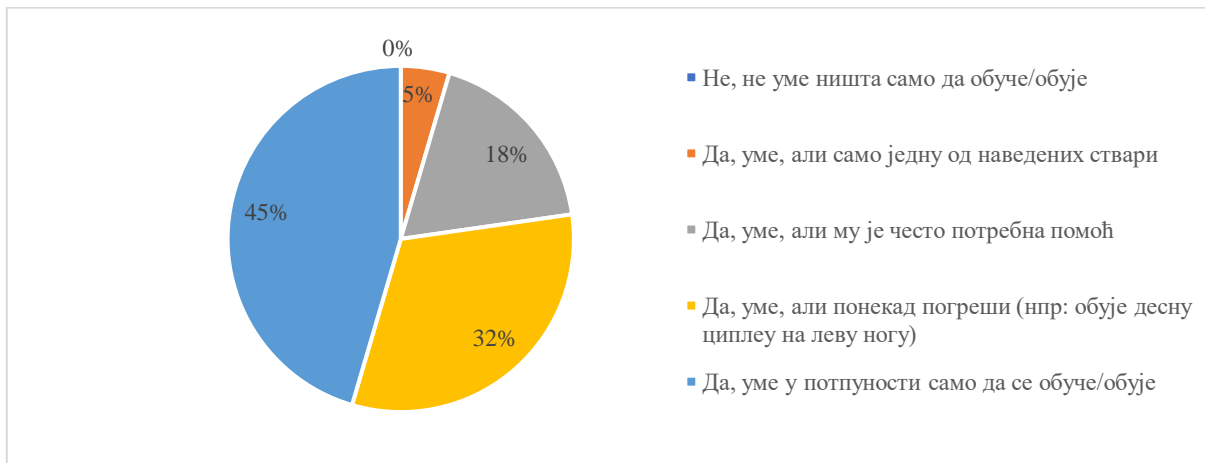
- 5 васпитача млађе васпитне групе
- 3 васпитача средње васпитне групе
- 5 васпитача старије васпитне групе
- 4 васпитача припремне васпитне групе

У наставку овог поглавља представљени су резултати анкета за родитеље и васпитаче, као и анализа од добијених одговора. У поглављу 4.1 представљени су резултати и анализе анкете за родитеље, у поглављу 4.2 представљени су резултати и анализе анкете за васпитаче и у поглављу 4.3 представљена је дискусија о добијеним резултатима анкета.

4.1. Резултати и анализе анкете за родитеље

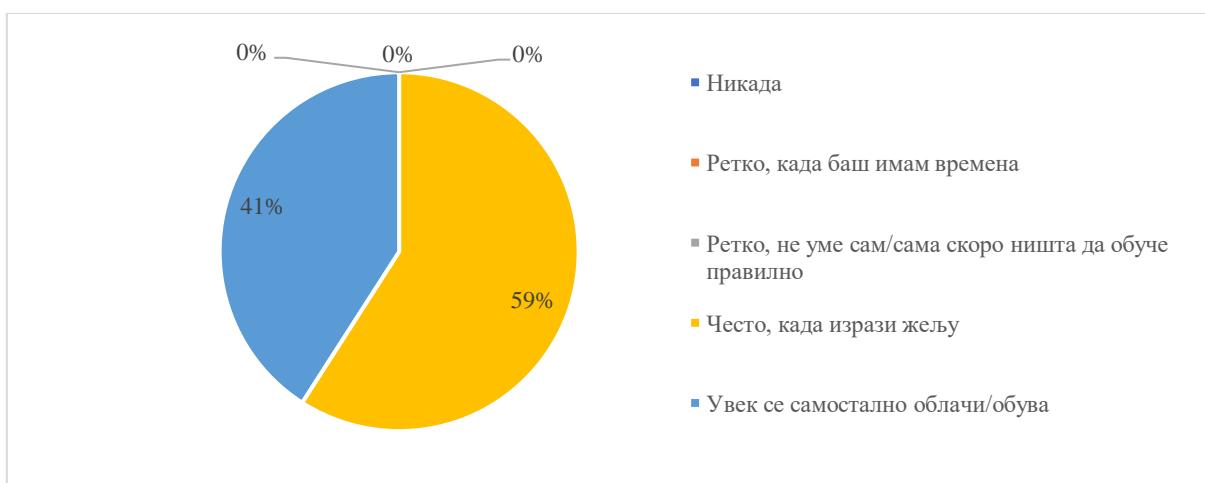
У овом поглављу кроз графиконе „пите“ (енг. *pie*) ће бити представљено свако питање из анкете, одговори родитеља и резултати анкете.

Прво питање у анкети гласило је да ли деца умеју сама да се обуку и обују. На графикону 1 представљени су одговори родитеља. Из одговора је примећено да ниједан родитељ није навео да дете не уме баш ништа само да обуче и обује. Само један родитељ је навео да дете може да обуче или обује једну од наведених ствари понуђених у питању, то дете има 3 године, док је 10 родитеља рекло да се дете у потпуности само облачи и обува, то су родитељи деце различитих узраста, највише родитељи деце од 6 година.

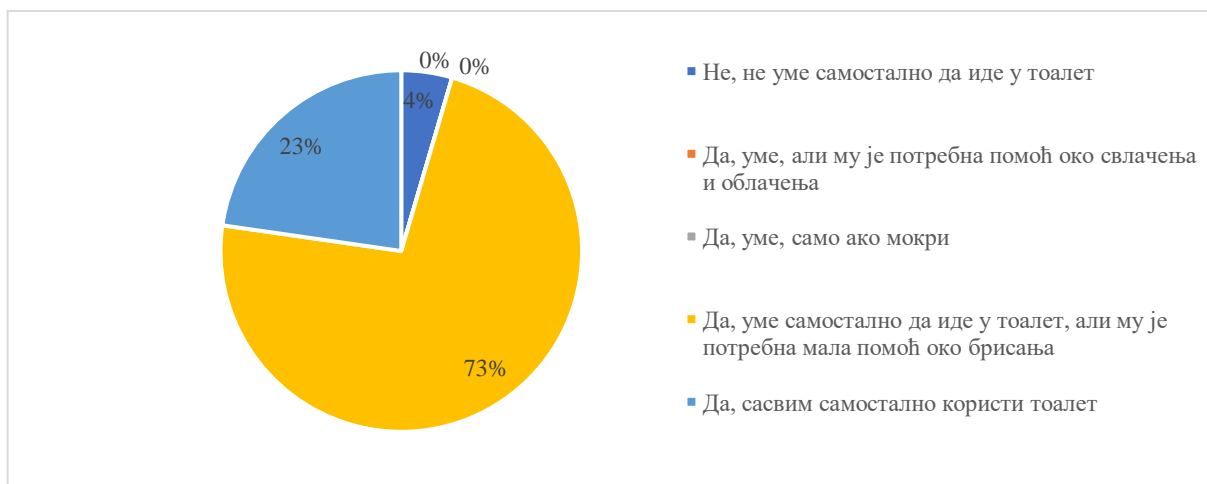
Графикон 1. Прво питање – да ли Ваше дете уме само да се обуче/обује (чарапе, гаћице, ципеле)?

Друго питање у анкети гласило је колико често родитељи подстичу своје дете да се само обуче и обује. На графикону 2 представљени су одговори родитеља. Приметно је да су родитељи бирали само два од пет понуђених одговора у овом питању у којем се види да 9 родитеља увек дозвољава и подстиче дете да се самостално обуче и обује, док 13 родитеља често дозвољава детету да се само обуче и обује и то онда када оно само изрази жељу за тим. У поређењу са претходним питањем, које је у директној вези са другим питањем, примећује се одступање, у претходном питању смо имали одговоре, као нпр: да деца умеју самостално да се обуку или обују, али му је често потребна помоћ. На такво питање су овај одговор давали родитељи углавном деце од 3-4 године, те се долази до разматрања зашто су поједини родитељи одговорили на друго питање са „често, када изрази жељу“, због чега нису одабрали одговор нпр: „ретко, не уме сам/сама скоро ништа да обуче правилно.“ Да ли дете не изражава жељу довољно често или ипак родитељи у већини случајева сами преузимају дечју обавезу да се сами обуку или обују.

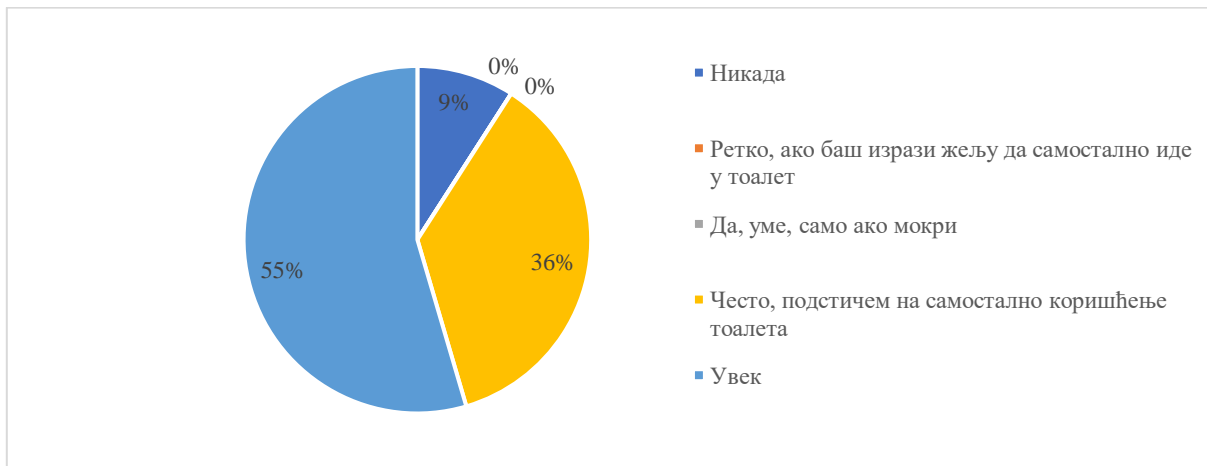
Графикон 2. Друго питање – колико често подстичете Ваше дете да се само обуче/обује?

Треће питање у анкети гласи да ли дете уме самостално да користи тоалет. На графикаону 3 приказани су одговори родитеља. Из добијених одговора увиђа се да је само један родитељ одговорио да дете не уме да користи тоалет, већина родитеља је одговорила да дете уме само да користи тоалет, али да му је једино потребна помоћ око брисања, где се мањи број родитеља определио за одговор да дете у потпуности само користи тоалет.

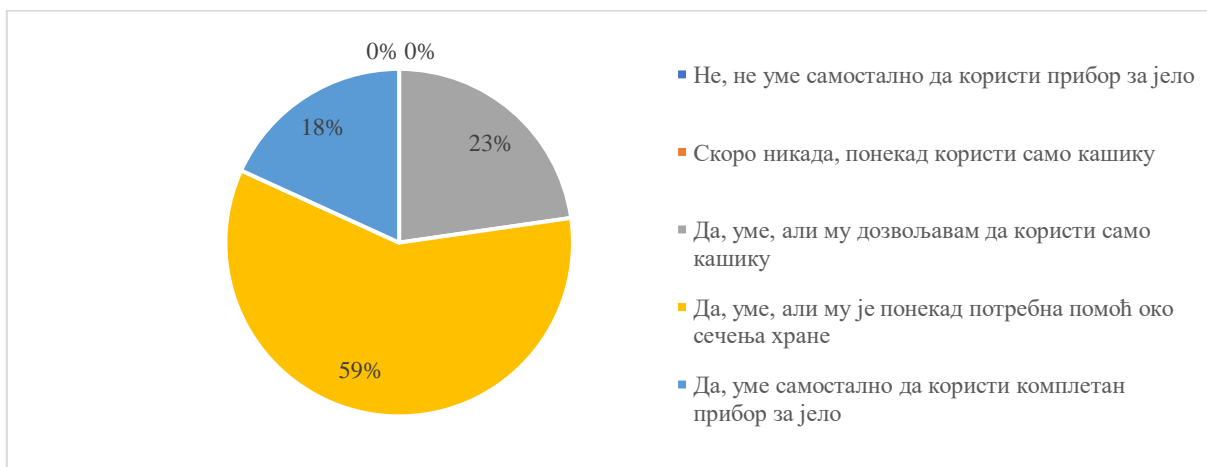
Графикон 3. Треће питање – да ли Ваше дете уме самостално да користи тоалет?

Четврто питање у анкети је директно повезано са трећим питањем и односи се на то колико често родитељи подстичу своју децу да самостално користе тоалет. На графикаону 4 су представљени одговори родитеља. Из добијених одговора се види да су два родитеља одговорила да никада не подстичу своје дете да самостално користи тоалет, да је 8 родитеља одговорило да често подстичу дете да самостално користи тоалет и већина, тј. 12 родитеља увек подстичу своје дете на самостално коришћење тоалета. Родитељи који су одговорили да никада дете не подстичу на самостално коришћење тоалета, имају дете узраста од 3 и 6 година. Родитељ који има дете од 3 године је у претходном питању навео да дете никада самостално не користи тоалет, а родитељ детета од 6 година је у претходном питању навео да дете само користи тоалет, али да му је потребна мала помоћ око брисања. Што доводи до закључка да дете увелико зна само да користи тоалет и да родитељ нема потребу да га подстиче на то. У поређењу са претходним питањем и одговорима родитеља, долази се до закључка да је донекле претходно и ово питање у „сразмеру“, односно да је количина подстицања од стране родитеља у складу са тим колико дете уме само да користи тоалет, на основу одговора које смо добили.

Графикон 4. Четврто питање – колико често подстичете Ваше дете да самостално користи тоалет?

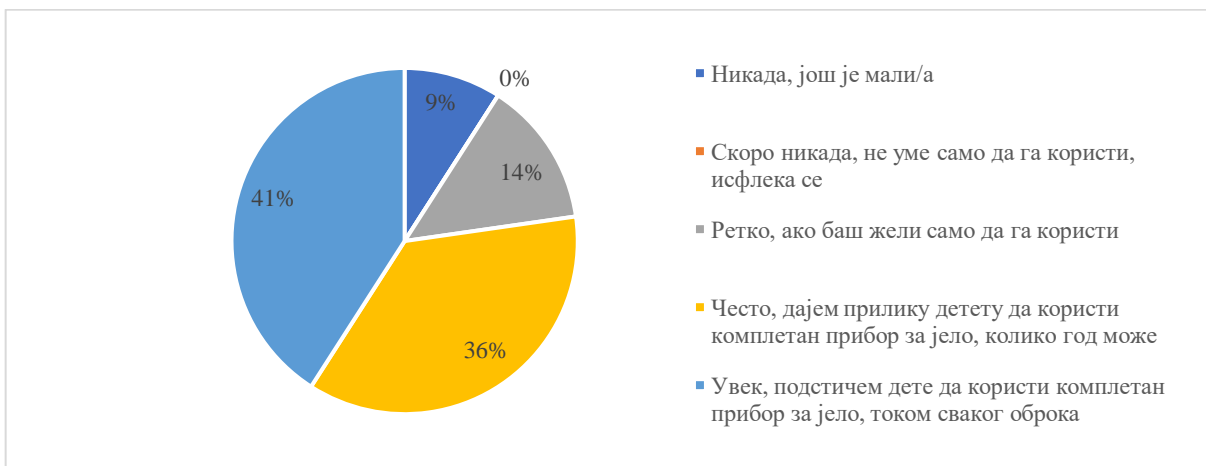
Пето питање за родитеље у анкети је било да ли њихова деца умеју сама да користе комплетан прибор за јело. На графикону 5 представљени су одговори родитеља. Приметно је да је већина родитеља одговорила да дете уме само да користи комплетан прибор за јело, али да му је потребна помоћ око сечења хране. Док је и неколико родитеља одговорило да дете уме да користи прибор за јело, али да му дозвољава да од комплетног прибора користи само кашику.

Графикон 5. Пето питање – да ли Ваше дете уме само да користи комплетан прибор за јело?

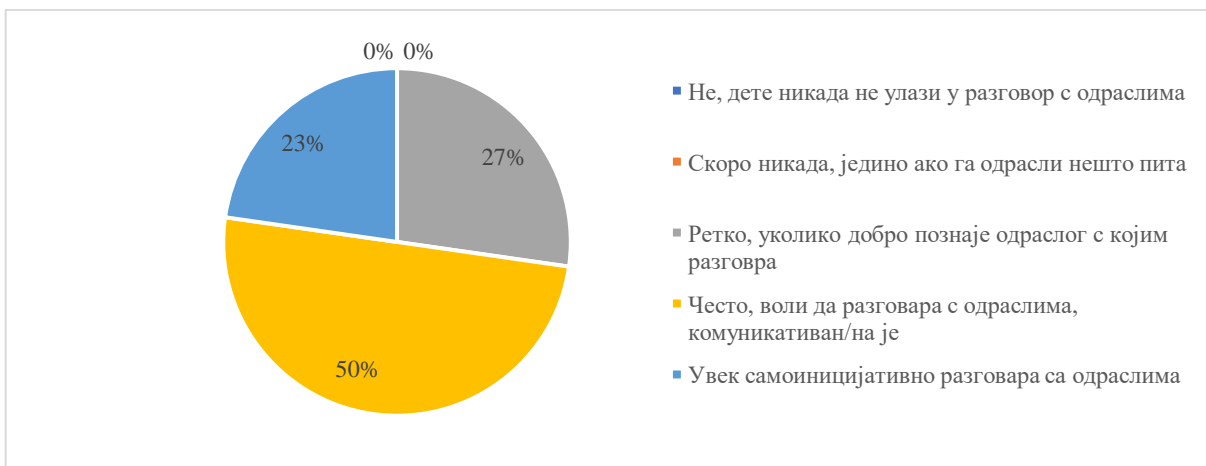
Шесто питање у анкети директно је повезано са петим питањем и односи се на то колико често родитељи подстичу своје дете да користи комплетан прибор за јело. На графикону 6 приказани су одговори родитеља. Скоро исти број родитеља је дао одговор да често и увек дају деци подршку да користе комплетан прибор за јело. Само два родитеља не дају свом детету подршку да користи самостално прибор за јело, сматрајући да је још мало и три родитеља подстичу дете да само користи прибор за јело, само онда када дете само изрази жељу. Увиђа се да се одговори 5. и 6. питања поклапају, односно

да је сразмеран број деце која не умеју сама да користе комплетан прибор за јело, наспрам тога колико их родитељи подстичу, односно не подстичу да га користе. Као и то да већина деце испитаних родитеља уме само да користи комплетан прибор за јело или им је потребна мала помоћ, у складу са тим да их родитељи често или увек подстичу на коришћење прибора.

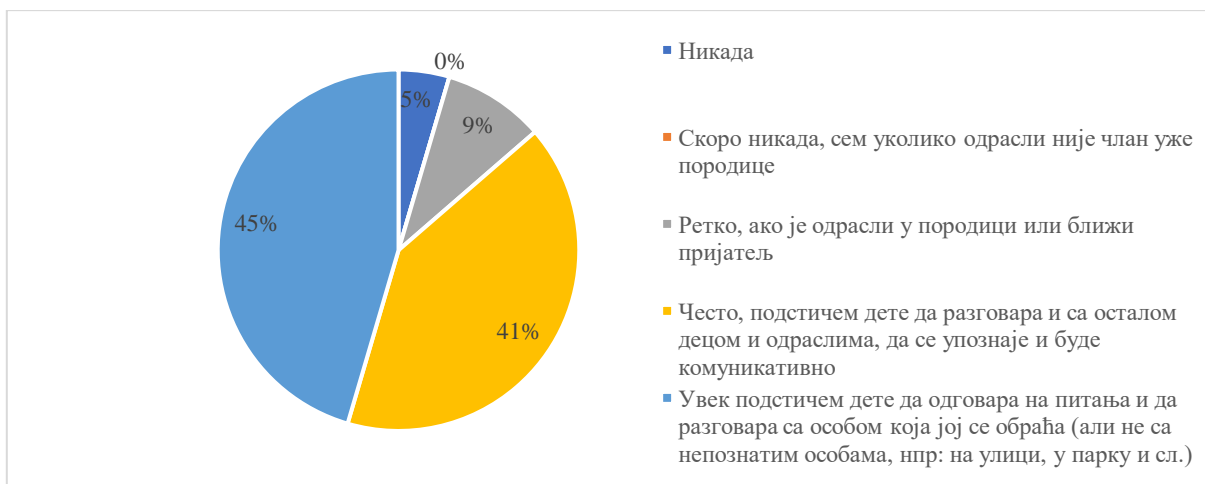
Графикон 6. Шесто питање – колико често подстичете Ваше дете да самостално користи комплетан прибор за јело?

Седмо питање у анкети везано је за то да ли деца испитаних родитеља самоиницијативно улазе у разговор с одраслима. На графикону 7 приказани су одговори родитеља. Из добијених резултата одговора родитеља, увиђа се да је 11 родитеља одговорило да њихова деца често улазе у разговор с одраслима и да су комуникативна, 6 родитеља је одговорило да дете ретко улази у разговор с одраслима, једино ако их добро познаје и 5 родитеља је одговорило да дете увек самоиницијативно улази у разговор с одраслима.

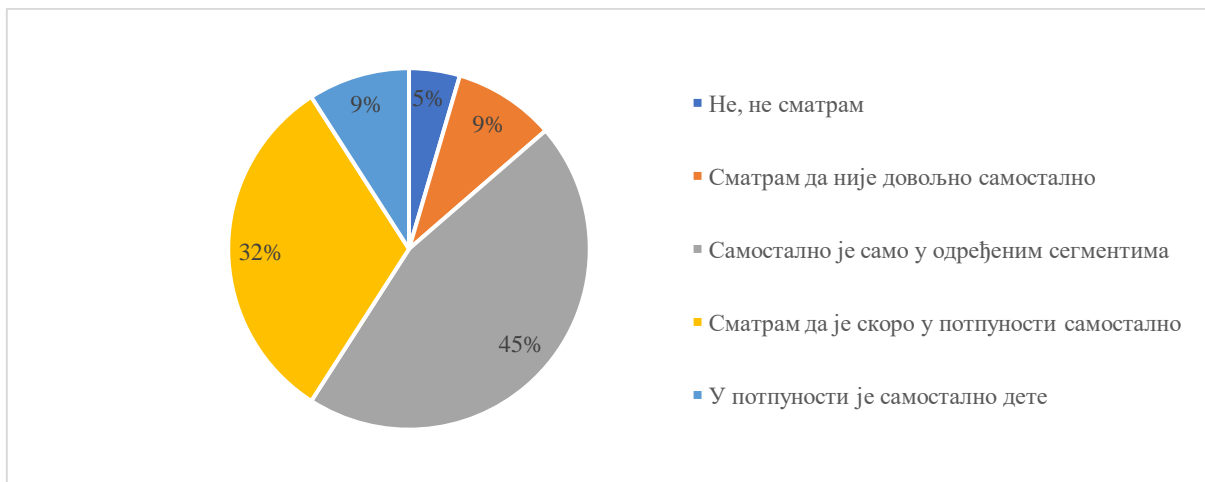
Графикон 7. Седмо питање – да ли Ваше дете самоиницијативно улази у разговор с одраслима?

Осмо питање је директно повезано са седмим питањем и односи се на то колико родитељи подстичу своју децу на разговор с одраслима. Одговори родитеља су приказани на графикону 8. С обзиром да је 10 родитеља одговорило да увек подстичу децу на разговор с одраслима, а 9 родитеља је одговорило да често подстичу, онда је у реду да је у претходном питању већина родитеља одговорила да њихова деца често улазе у разговор с одраслима или чак да деца увек улазе у самоиницијативни разговор с одраслима.

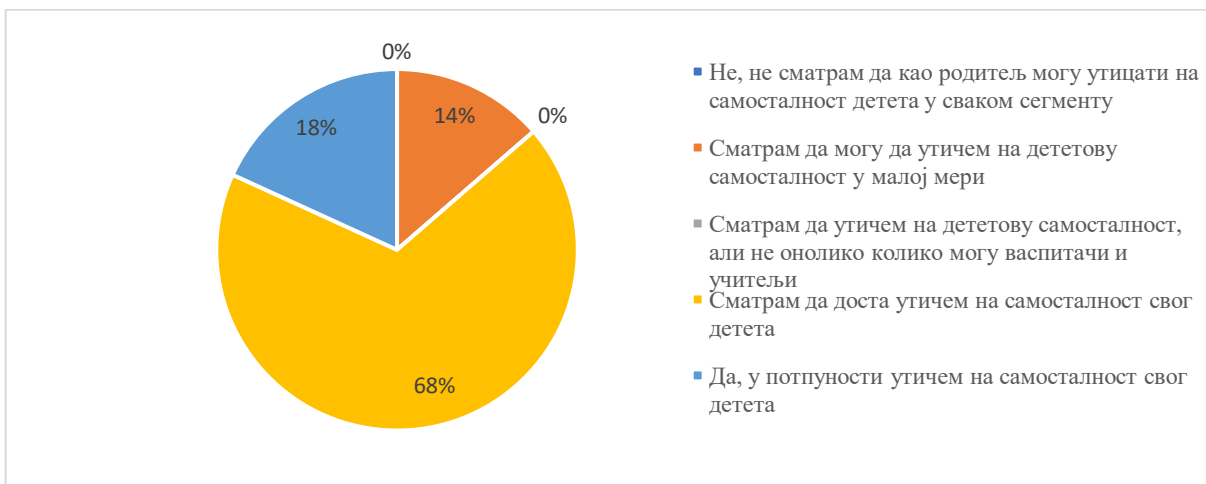
Графикон 8. Осмо питање – колико често подстичете Ваше дете на разговор са одраслима?

Девето питање у анкети је било да ли родитељи сматрају да ли је њихово дете самостално. На графикону 9 су приказани одговори родитеља. Из приказаних одговора родитеља, приметно је да је већина одговорила да је њихово дете самостално само у одређеним сегментима, мало мањи број родитеља је одговорио да је дете самостално у потпуности, само два родитеља су одговорила да им је дете самостално у потпуности.

Графикон 9. Девето питање – да ли сматрате да је Ваше дете самостално?

Десето питање у анкети је било да ли родитељи сматрају да ли утичу на самосталност свог детета од храњења, преко самосталног облачења, све до поласка у школу. Одговори родитеља приказани су на графикону 10. Већина родитеља сматра да доста утиче, док само четворо сматра да у потпуности утичу на самосталност свог детета, а троје родитеља сматра да може да утиче на самосталност свог детета у малој мери.

Графикон 10. Десето питање – да ли сматрате да као родитељ утичете на самосталност вашег детета (од храњења, преко самосталног облачења панталона, до спремности за полазак у школу)?

У једанаестом питању родитељи су требали да искажу своје мишљење о томе да ли путем подстицања самосталности у претходно наведеним сегментима (самостално облачење, обување, храњење, одлазак у тоалет и сл.) директно утичу на дететово самопоштовање, самопоуздање и на дететову позитивну слику о себи. Одговори родитеља приказани су на графикону 11. Највише, односно 10 родитеља је одговорило да доста утичу, 9 родитеља је одговорило да директно утичу на самопоштовање, самопоуздање и на позитивну дететову слику о себи. Само 3 родитеља сматрају да у малој мери могу да утичу на самопоштовање, самопоуздање и позитивну слику детета о себи, путем подстицања самосталности.

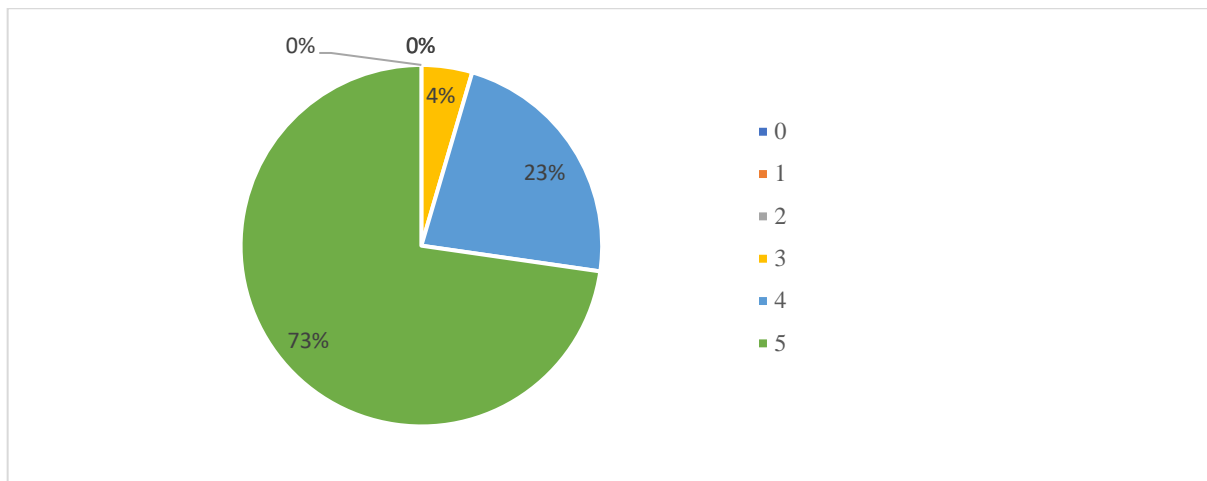
Графикон 11. Једанаесто питање – да ли сматрате да путем подстицања дечје самосталности у различитим сегментима, па и путем претходно наведених (самостално облачење, обување, хранење, одлазак у тоалет и сл.) директно утичете на дететово самопоштовање, самопоуздање и на дететову позитивну?

Дванаесто питање било је да родитељи, уколико имају, дају неки свој додатан пример на који начин подстичу дечју самосталност у свакодневним активностима код куће. Родитељи су наводили различите примере, док неки од родитеља нису имали свој пример. Најзанимљивији начини на који родитељи подстичу самосталност свог детета, а које су навели у анкети су:

- „Самостално пере зубе и руке. Умива се и чешља уз малу помоћ. Понудим јој комбинације одеће и сама одабере шта ће обући тог дана.“
- „Да сама оде до комшија. Да сама плати на каси када нешто узме.“
- „Научио је да плива, скаче у базен са скакаонице и доплива до ивице без помоћи (не користи никаква помоћна средства за пливање), сам иде у радњу да купи неки слаткиш, кад путујемо сам припреми одећу и играчке које би хтео да носи.“
- „На игралишту не асистирамо, дозвољавамо им да питају власнике потом помаже куцу, шаљемо у комшилук саме...“

Тринаесто питање је било да родитељи на скали од 0 до 5, оцене, по свом мишљењу, за узраст у којем је њихово дете, колико је важно да се развија самосталност. Оцена 0 представља да још увек није важно развијати дечју самосталност, а оцена 5 представља да је изузетно важно развијати дечју самосталност. На графикону 12 су представљени одговори родитеља. Представљена мишљења родитеља и оцене којима су

оценили важност развијања дечје самосталности у тренутном узрасту њиховог детета, говоре нам да родитељи у већини, тј. 16 родитеља сматра да је изузетно важно развијати дечју самосталност, док је њих 5 дало оцену 4, а један родитељ је дао оцену 3.

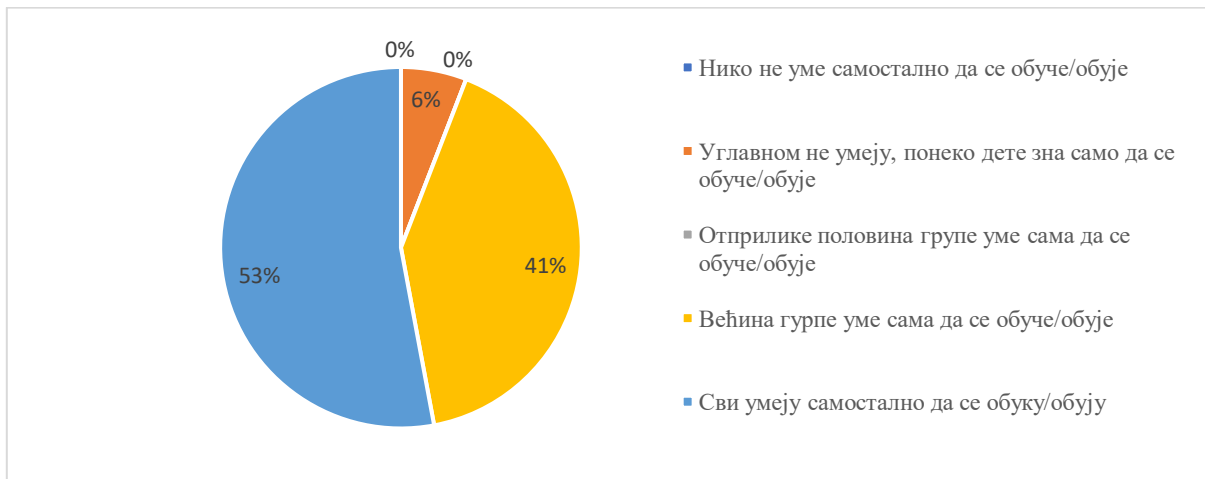

Графикон 12. Тринаесто питање – оцените од 0 до 5 колико је по Вашем мишљењу, за узраст у коме је Ваше дете, важно да се развија самосталност

4.2. Резултати и анализе анкете за васпитаче

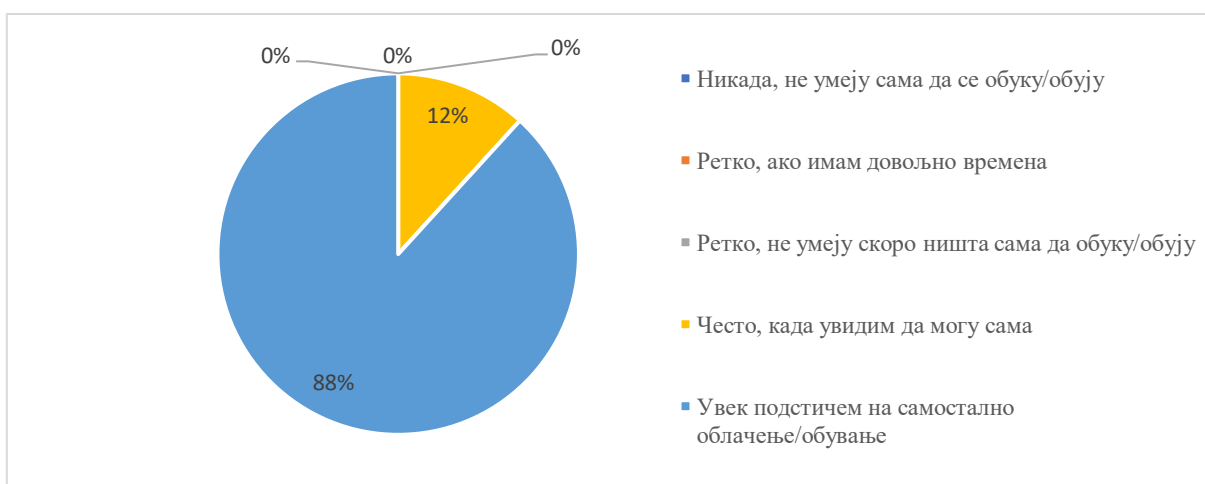
У овом поглављу такође ће кроз графиконе „пите“ (енг. *pie*) бити представљено свако питање из анкете, одговори васпитача и резултати анкете. Анкета за васпитаче је састављена на основу истих свакодневних активности (самостално облачење, обување, одлазак у тоалет, храњење, самоиницијативно улажење у разговор с одраслима) које су поменуте и у анкети за родитеље. Разлика у ове две анкете јесу одређена питања која су била постављана родитељима и питања за васпитаче.

Прво питање у анкети за васпитаче гласило је да ли деца из њихове васпитне групе умеју сама да се обуку и обују. На графикону 13 су приказани одговори васпитача. Одговори васпитача су у већини били да већина деце или сва деца умеју сама да се обуку и обују. Само један васпитач средње васпитне групе је одговорио да деца углавном не умеју сама да се обуку и обују, да само понеко дете уме самостално да се обуче и обује.

Графикон 13. Прво питање – да ли деца из Ваше васпитне групе умеју сама да обуку/обују делове одеће/обуће (гаћице, ципеле, чарапе)?

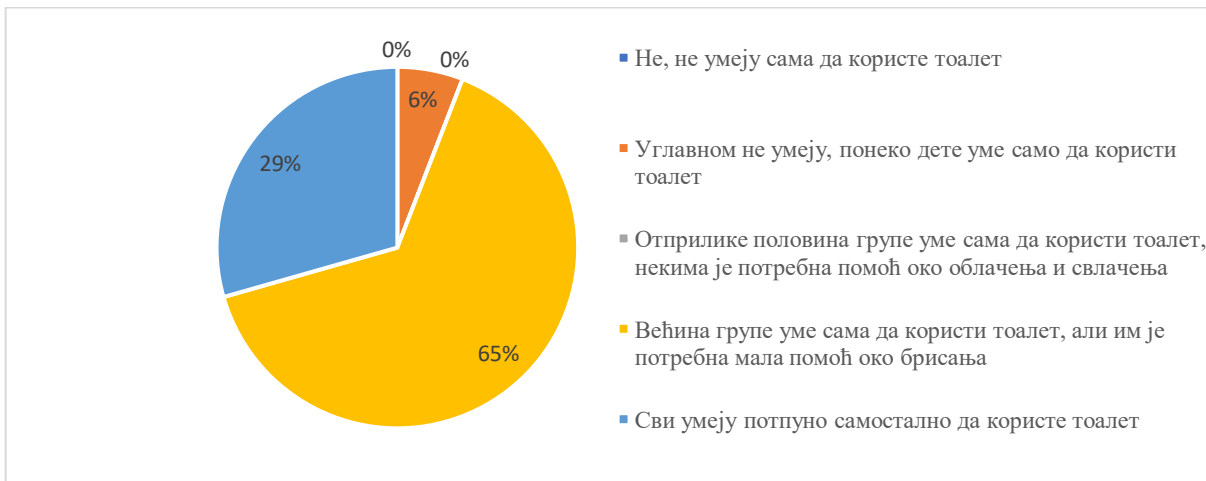
Друго питање у анкети за васпитаче је био колико често васпитачи подстичу децу из своје групе да се самостално облаче и обувају. Одговори васпитача приказани су на графикону 14. Из одговора васпитача добијених из анкете приметно је да је већина васпитача одговорила да увек подстиче децу самосталност, док су два васпитача одговорила да подстичу самосталност деце, само онда када увиде да деца умеју сама да се обуку и обују. Васпитач средње васпитне групе који је у претходном питању одговорио да деца углавном не умеју сама да се обуку и обују, у овом питању је дао одговор да децу увек подстиче на самостално облачење и обување.

Графикон 14. Друго питање – колико често подстичете децу из Ваше васпитне групе да се самостално обуку/обују?

Треће питање за васпитаче у анкети је било да ли деца из њихове васпитне групе умеју сама да користе тоалет. Одговори васпитача су приказани на графикону 15. У

одговорима поново је један васпитач из средње васпитне групе (4–4,5 године) одговорио да деца углавном не умеју сама да користе тоалет, 5 васпитача одговорило да сва деца умеју сама да користе тоалет, док је 11 васпитача одговорило да већина групе уме сама да користи тоалет.

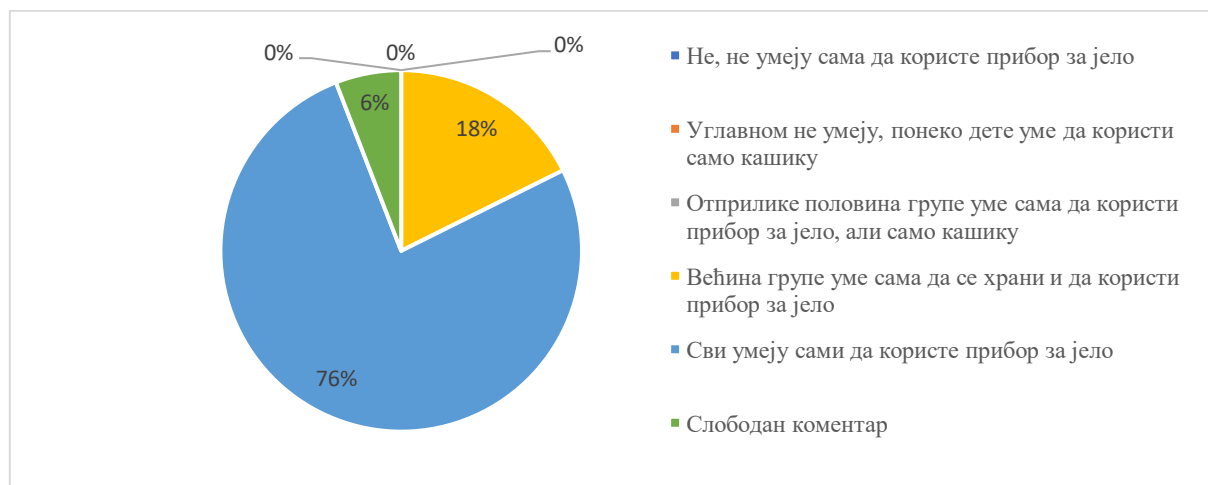
Графикон 15. Треће питање – да ли деца из Ваше васпитне групе умеју сама да користе тоалет?

Четврто питање у анкети за васпитаче је директно у вези са претходним питањем. Питање је гласило колико често васпитачи подстичу децу из своје групе да користе самостално тоалет. На графикону 16 приказани су одговори васпитача. 11 васпитача је одговорило да увек подстичу децу, док је 6 васпитача одговорило да често подстичу децу на самостално коришћење тоалета. Васпитач из средње групе који је у претходном питању одговорио да деца углавном не знају сама да користе тоалет је одговорио на ово питање да увек подстиче децу да самостално одлазе у тоалет.

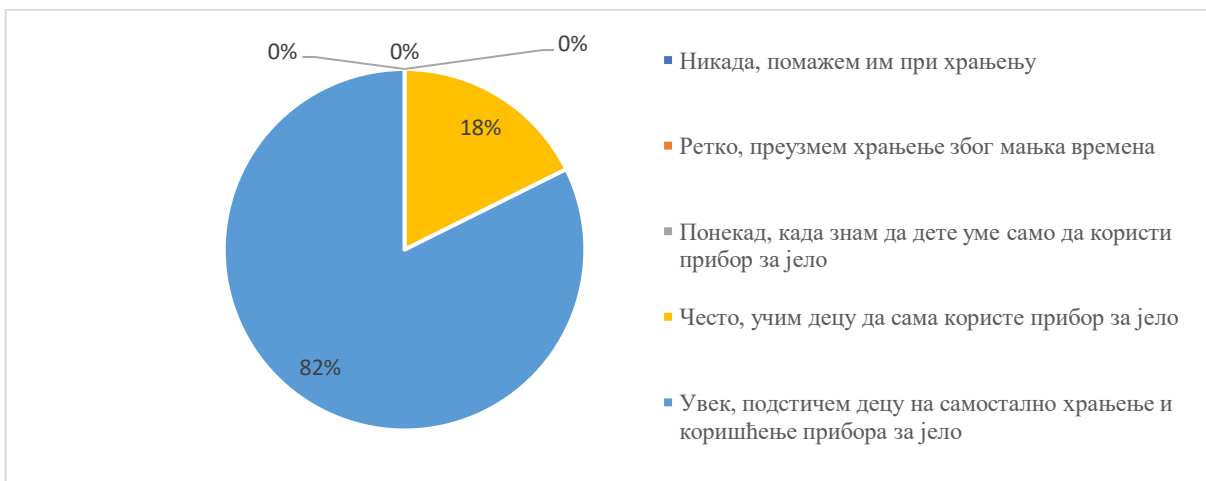
Графикон 16. Четврто питање – колико често подстичете децу из Ваше васпитне групе да самостално користе тоалет?

Следеће, пето питање у анкети за васпитаче је било да ли деца из њихове васпитне групе умеју самостално да користе прибор за јело. Одговори васпитача су приказани на графикану 17. У одговорима васпитача видимо да је већина васпитача одговорила да деца сва деца умеју или да већина групе уме самостално да користи прибор за јело. Само један васпитач је одговорио путем слободног коментара који је с разлогом остављен као могућност одговора у овом питању. Познавајући начин рада вртића, познато је да у вртићима не постоји ништа друго од прибора за јело сем кашике, из тог разлога је остављен слободан коментар, како би васпитачи могли да допишу своје коментаре или дају потпун одговор. Међутим, само један васпитач је одговорио: „Немамо увид у то како деца користе прибор за јело јер се у вртићу користе само кашике“.

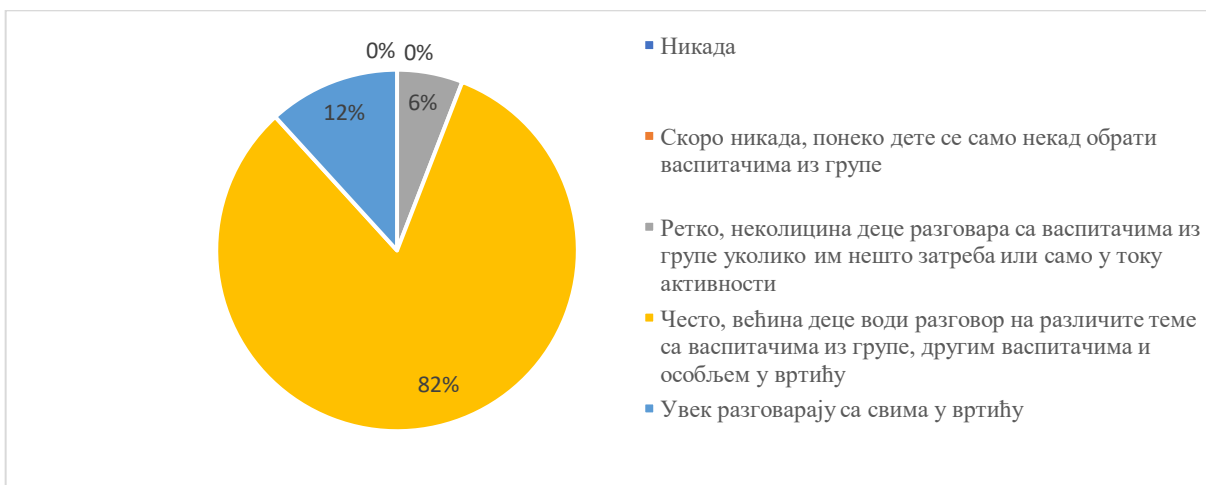
Графикон 17. Пето питање – да ли деца из Ваше васпитне групе умеју самостално да користе прибор за јело?

Шесто питање је директно повезано са претходним питањем, колико често васпитачи подстичу децу из своје групе да самостално користе прибор за јело. На графикану број 18 су приказани одговори васпитача. Већина, односно 14 васпитача је одговорило да увек подстичу децу, док је 3 васпитача одговорило да често подстичу децу на самостално храњење и коришћење прибора за јело.

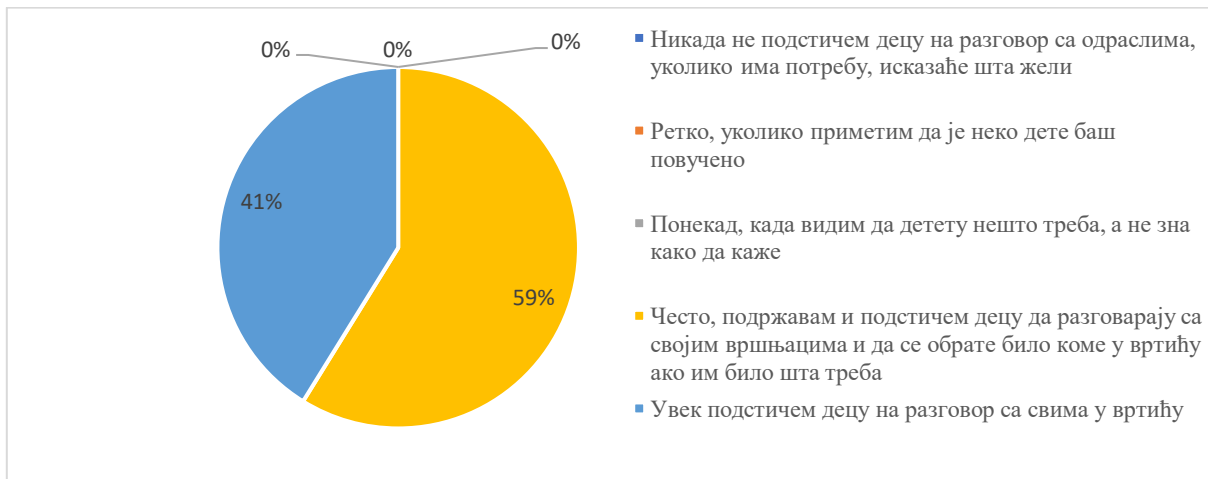
Графикон 18. Шесто питање – колико често подстичете Вашу васпитну групу да самостално користи прибор за јело?

Седмо питање у анкети за васпитаче јесте да ли деца из њихове васпитне групе самоиницијативно улазе у разговор са њима као васпитачима или са другим одраслима у вртићу (васпитачи, особље). На графикону 19 приказани су одговори васпитача. Већина васпитача је одговорила да деца често улазе у разговор са њима као васпитачима из групе, другим васпитачима, особљем и осталим одраслима у вртићу.

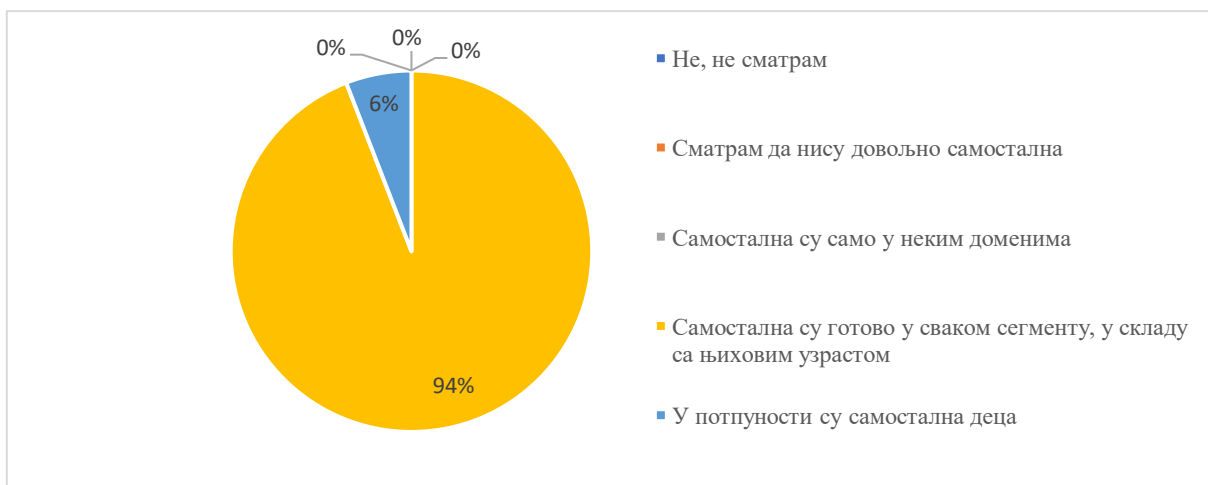
Графикон 19. Седмо питање – да ли деца из Ваше васпитне групе самоиницијативно улазе у разговор са Вама или другим одраслима (васпитачима, особљем) у вртићу?

Осмо питање у анкети за васпитаче је директно повезано са претходним питањем. На графикону 20 су приказани одговори васпитача. 7 васпитача је одговорило да увек подстиче, а 10 васпитача је одговорило да често подстичу децу на разговор са вршњацима и одраслима у вртићу.

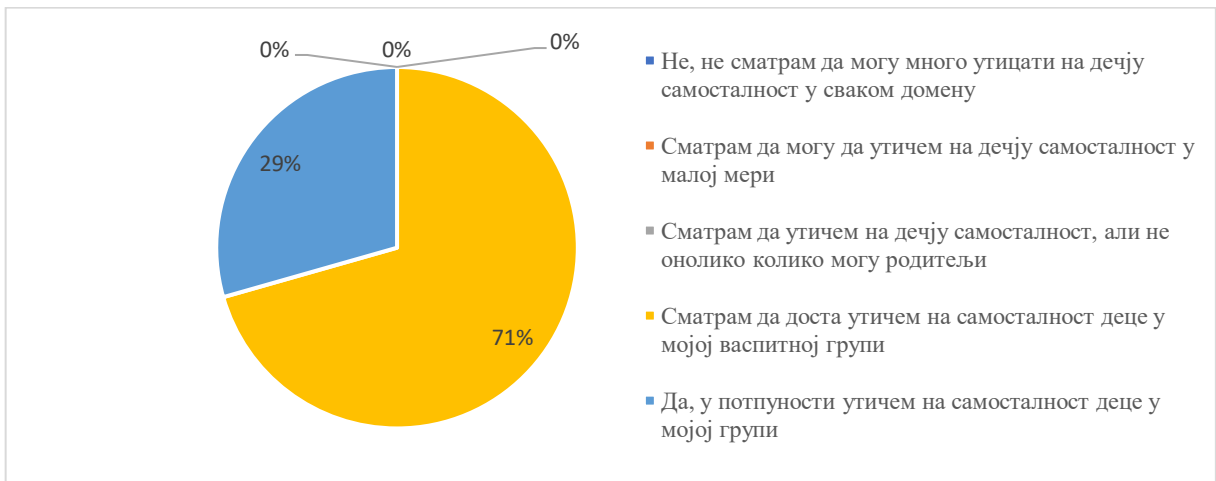
Графикон 20. Осмо питање – колико често подстичете децу из Ваше васпитне групе да разговарају са другом децом и одраслима у вртићу?

Девето питање у анкети за васпитаче је да ли сматрају да ли су деца у њиховој васпитној групи самостална. На графикону 21 су приказани одговори васпитача. Скоро сви васпитачи, сем једног, су одговорили да су деца самостална у складу са својим узрастом, само један васпитач је одговорио да су деца у потпуности самостална.

Графикон 21. Девето питање – да ли сматрате да су деца у Вашој васпитној групи самостална?

Десето питање за васпитаче је гласило да ли сматрају да као васпитачи могу да утичу на деју вишестрану самосталност. На графикону број 22 су приказани одговори васпитача. 12 васпитача је одговорило да доста утиче, а 5 васпитача је одговорило да у потпуности утичу на самосталност деце у њиховој групи.

Графикон 22. Десето питање – да ли сматрате да као васпитачи утичете на децју вишестрану самосталност (од храњења, преко самосталног облачења панталона, све до спремности за полазак у школу)?

Једанаесто питање за васпитаче је било да ли сматрају да подстицањем самосталности деце у њиховим васпитним групама директно утичу на дететово самопоуздање, самопоштовање и на дететову позитивну слику о себи. На графикону 23 су приказани добијени одговори васпитача.

Графикон 23. Једанаесто питање – да ли сматрате да путем подстицања децје самосталности у различитим сегментима, па и путем претходно наведених (самостално облачење, обување, храњење, одлазак у тоалет итд.) директно утичете на дететово самопоштовање, самопоуздање и на дететову позитивну слику о себи?

Дванаесто питање јесте да васпитачи наведу, уколико имају још неки додатан пример, како у пракси утичу и подстичу децу на самосталност. Као одговор на ово

питање, васпитачи су давали различите примере из праксе, на који начин подстичу самосталност деце из своје васпитне групе, а која нису претходно наведена у анкети.

Неки од најзанимљивијих начина које су васпитачи навели су:

- „У нашој групи постоји дежурство. Извлачимо име детета и тај дан је то дете задужено да прати одређене ствари као на пример: да ли су деца спремила собу, да ли су сви своје патофне оставили на место, да ли је заврнута славина у купатилу, да ли има довољно чаша за воду за целу групу...“
- „Ова ситуација са короном, када су родитељи доводили децу до улаза је била идеална прилика за нас да подстакнемо самосталност деце.“
- „1) Самостално решавање проблема између вршњака који се јаве у току игре. 2) Подстицање да правилно држе оловку (укључивање вршњака уколико је детету потребна помоћ). 3) Подстицање везивања пертли код деце која имају патике са пертлама.“

Тринаесто питање за васпитаче је било да поделе своје лично мишљење о проблему самосталности деце предшколског узраста. У одговорима на ово питање увиђа се веома велика сличност у одговорима васпитача. Најчешћи одговор васпитача је био да су родитељи главни и одговорни за несамосталност своје деце зато што све што деца умеју и могу сама да ураде, родитељи одраде уместо њих. У наставку је наведено неколико мишљења васпитача на поменуто питање:

- „Деца су генерално презаштићена јер су у породицама окружена великим бројем одраслих особа које су ту да им испуне сваку жељу и потребу и веома ретко су у прилици да се самостално брину о себи. У вртићу је другачија ситуација. Има много деце, а васпитачице само две. Тако да дете хтело не хтело много чешће долази у прилику да се окуша у некој вештини. У вртићу дете може и да се самопроцени у односу на своје вршњаке, што је такође стимулативно.“
- „Родитељи који све раде уместо деце, у великој мери успоравају процес осамостаљивања.“
- „Родитељи их доживљавају „малима“ па их „поштеде“ активности које могу да обаве сами и немају стрпљења да их пусте сами да се нпр. спреме ујутро за вртић, јер им је брже да их они обуку, умију, обују...“

4.3. Дискусија о добијеним резултатима анкета

Анализом попуњених анкета од стране родитеља примећено је да родитељи углавном тврде како њихова деца јесу довољно самостална и како их они довољно подстичу на то. Међутим детаљнијим увидом у резултате анкета могуће је приметити одређена неслагања у одговорима на различита питања од стране истог родитеља. На пример, родитељ наведе да дете потпуно самостално користи прибор за јело, док на следеће питање исти родитељ одговори да дете подстиче да од прибора за јело користи само кашику. Вероватно до оваквих контрадикторних одговора није дошло намерно од стране родитеља, као ни сама ситуација, у којој родитељ сматра да дете у потпуности самостално користи комплетан прибор за јело, у реалности је то само кашика (родитељ не подстиче дете да користи виљушку и нож, јер може да се повреди). Треба такође узети у обзир да најчешће родитељи на своју децу гледају субјективно и нису у могућности објективно да сагледају чињенице и стога често долази до погрешног закључка родитеља.

То такође показује анкета коју су попуњавали васпитачи. Анализом добијених одговора путем анкете, од стране васпитача, приметно је да васпитачи свакодневно подстичу децу на самосталне активности. С једне стране јер је много деце, а само два васпитача у групи, с друге стране, јер су васпитачи више информисани о децјем развоју, о децјим могућностима и способностима на одређеном узрасту, као и познавање различитих метода рада са децом.

Највећи проблем наведен од стране испитаних васпитача, што је примећено и из одговора родитеља, јесте несамосталност или недовољна самосталност деце предшколског узраста, узрокована презаштићеношћу одраслих, а највише родитеља, у свакодневним активностима код куће.

С тим у вези, могуће је доћи до закључка да је родитељима потребна нека врста едукације како да се ослободе страха, жеље, или навике за обављањем дечје радње уместо њих самих.

Разумљиво је да тај процес није лак и није једноставан, да је потребно време, али ако имамо васпитаче као стручна лица која могу да помогну родитељима деце из своје групе, користећи своје идеје, искуство и знање, онда можемо да кажемо да постоји решење за проблем звани несамосталност деце предшколског узраста.

5. Практичне активности за подстицање дечје самосталности

Резултати анкета представљених у претходном поглављу показују да родитељи имају утисак да довољно подстичу самосталност своје деце, међутим резултати анкете такође показују да се ипак не подстиче довољно дечја самосталност у свакодневним активностима. Стога у овом мастер раду предложене су практичне активности, које би васпитачи могли да реализују, како би додатно подигли свест о важности подстицања дечје самосталности и како би дали додатан пример или сугестију како те активности да родитељи свакодневно спроведу сами код куће. Активности које би биле забавног и едукативног карактера одржале би се у вртићу са родитељима и децом, тиме што би васпитач задао задатке деци посредством родитеља.

Поред активности које би се одржале, водила би се и дискусија о томе колико је дечја самосталност важна и колико су свакодневне ситуације прилика да подстичемо дечју самосталност, обратила би се пажња на дечје емоције током обављања датих задатака. Такође би постојали додатни примери како дозволити деци да буду самостална, одговарало би се на постављена питања родитеља, давала прилика да и они сами предложе своје идеје за подстицање самосталности у свакодневним кућним активностима.

Ово поглавље подељено је на потпоглавља на основу узрасних група. У сваком потпоглављу описани су задаци, односно активности за децу и родитеље.

5.1. Активности за млађу узрасну групу

У наставку су описани задаци за млађу узрасну групу, децу стару три године. За сваки задатак васпитач најпре упућује родитеља како да зада детету активност.

Задатак 1: обување зепица. Родитељ задаје детету задатак да обује зепице. Задатак родитеља је да сачека дете да се обује, колико год времена да му је потребно. Родитељ током активности може да:

- пружи подршку да дете добро извршава активност,
- бодри дете да може самостално да уради активност, и
- уколико дете погрешно обује зепицу на погрешну ногу, може да укаже детету да је заменило зепице и да их обује обратно.

Током задатка дете вежба вештину самосталног обувања, а родитељ вежба стрпљење и увиђа позитивну страну дететовог самосталног обављања активности.

Задатак 2: брисање стола. Родитељ добија задатак да започне брисање стола крпом и да прати реакцију детета. Затим родитељ може да упита дете да ли жели да му помогне и пружи детету другу крпу. Уколико дете самостално покаже иницијативу да жели да брише сто, родитељ ту идеју прихвата и дозвољава детету да обрише сто. Након обављеног задатка, родитељ би требало да похвали дете.

У овом задатку дете осећа своју важност, осећа се битним и способним што је помогло родитељу да обави свакодневни посао. С друге стране, родитељ увиђа да је дете довољно спретно и способно за обављање лакших активности попут брисања стола. Такође увиђа колико је детету важно и драго што је помогло родитељу и што је било подржано у таквој активности.

Задатак 3: сечење пластелина. Родитељ најпре исече пластелин у различитим бојама на ситније делове и пружа детету виљушку. Затим задаје детету задатак да виљушком убоде пластелин и да га убаци у чинију исте боје као што је пластелин.

У овом задатку дете вежба коришћење и држање виљушке на занимљив начин. С друге стране, родитељ увиђа да је дете спремно да користи виљушку, а такође и да препознаје и разврстава боје.

5.2. Активности за средњу узрасну групу

У наставку су описани задаци за средњу узрасну групу, децу стару четири године. За сваки задатак, васпитач најпре упућује родитеља како да зада детету активност.

Задатак 1: облачење дукса. Родитељ узима дукс који је преврнут наопачке и пружа га детету чији је задатак да преврне дукс на праву страну, да га обуче и да покуша да га закопча. У току активности родитељ може да:

- бодри и подстиче дете да уме само да изврши активност и да ће у томе успети,
- да сачека дете да обави задатак, и
- уколико дете не успе самостално да закопча дукс или му је потребно много времена, родитељ може да му помогне тако што ће полако и постепено објаснити како да правилно закопча дукс, али не и уместо детета то да учини.

У овом задатку дете вежба самостално превртање одеће, облачење и закопчавање, док родитељ вежба стрпљење, као и начин да не уради активност уместо детета, него да покуша да објасни како дете самостално да обави активност.

Задатак 2: пресађивање цвета. Родитељ и дете добијају задатак да заједно пресаде цвет из једне саксије у другу. Током активности родитељ би требало да:

- објашњава детету како се пресађује цвет, а не да самостално, без учешћа детета изврши задатак, и
- задаје детету лакше задатке попут додавања земље, заливања цвета и слично.

У овом задатку дете има осећај да је способно да помаже одраслима, као и да стиче нова знања и искуства. Родитељ стиче ново сазнање и нове идеје како заједно са дететом да обавља неке лакше кућне активности које могу да допринесу самосталности детета.

Задатак 3: припрема банане за јело. Родитељ задаје детету задатак да огули банану, исече је ножем на колутове и стави колутове у једну чинију. Током активности родитељ би требало да:

- подстиче и бодри дете да може самостално да обави задатак, и
- сачека да дете самостално заврши са активношћу и похвали га после обављеног задатка.

У овом задатку дете вежба вештину употребе ножа и сечења. Родитељ увиђа да је дете способно да самостално користи прибор за јело, као и да је потпуно безбедно да дете тог узраста користи нож уз надзор родитеља за време обедовања.

5.3. Активности за старију узрасну групу

У наставку су описани задаци за старију узрасну групу, децу стару пет година. За сваки задатак, васпитач најпре упућује родитеља како да зада детету активност.

Задатак 1: закопчавање дугмића. Родитељ задаје задатак детету да обуче кошуљу или џемпер и закопча све дугмиће на исправан начин. Током активности родитељ може да:

- бодри дете и подржава га да може само да се закопча и да му добро иде, и
- уколико дете прескочи неки дугмић или ако га не закопча у одговарајућу рупицу, родитељ може да му скрене пажњу на то.

У овом задатку дете вежба вештину самосталног облачења, као и закопчавања одеће, а родитељ увиђа да дете уме самостално да се обуче и да не мора све да одради уместо њега.

Задатак 2: брисање судова. Родитељ добија задатак да опере неколико судова, а дете би требало да обрише крпом мокре судове. У току активности родитељ може да:

- бодри дете да уме и може да изврши активности, и
- уколико је потребно, упућује дете како би му било лакше да обави задатак.

У овом задатку дете се осећа способним, запосленим и вредним да помогне одраслима у њиховим активностима. С друге стране, родитељ увиђа како може да подстиче дететову самосталност, дајући му лакше задатке, као и да је довољно способно за такву врсту активности.

Задатак 3: припрема воћне салате. Родитељ добија задатак да огули јабуку, а дете да огули банану и поморанцу. Након што огуле воће, дете би требало да га исецка и направи воћну салату у чинији. Током активности родитељ може да:

- бодри дете и хвали га како добро ради, и
- посаветује уколико су парчади воћа превелики, да их сече на мање делове и слично.

У овом задатку дете се осећа способним и корисним, увиђа лепоте тимског рада са родитељима, увиђа да је способно да самостално направи воћну салату, док родитељ увиђа да је дете довољно самостално да само себи спреми слатку и здраву послатицу.

5.4. Активности за припремну групу

У наставку су описани задаци за припремну групу, децу стару шест година. За сваки задатак, васпитач најпре упућује родитеља како да зада детету активност.

Задатак 1: обување патика и везивање пертли. Родитељ задаје детету задатак да обује патике или ципеле и завеже пертле на машину. Током активности родитељ може да:

- бодри дете да може самостално да обави активност, и
- сачека дете да без помоћи заврши обување и везивање пертли.

У овом задатку дете вежба вештину обувања и везивања пертли, а родитељ увиђа да дете уме самостално да обави такве активности, као и да вежбају своје стрпљење и да главни циљ буде да се подстиче дечја самосталност.

Задатак 2: чишћење смећа. Родитељ би требало да замоли дете да на једну гомилу метлом почисти просуто смеће, а да га затим лопатицом пренесе у канту за смеће.

Родитељ у току активности може да:

- бодри и похвали дете како добро обавља задатак,
- сугерише детету уколико је заостало смећа, и
- помогне детету тако што ће придржати канту за смеће уколико је потребно.

У овом задатку дете се осећа способним и вредним да може да обави овакву врсту активности самостално, као и да одрасли од њега траже некакву услугу и да имају поверења у њега. Родитељ увиђа да дете може да обави неки мањи посао у кући, да дете може да помогне у неким активностима, као и да вежба своје стрпљење, како би дете увежбало своје вештине.

Задатак 3: припрема сендвича. Родитељ најпре објашњава детету поступак прављења сендвича. Дете има задатак да по редоследу који му је родитељ објаснио направи сендвич и спроведе активности попут сечења парчета хлеба, додавања намаза, слагања саламе и сира и слично. Током активности родитељ може да:

- бодри дете и похваљује га како добро обавља свој задатак, и
- понови објашњење поступка прављења сендвича уколико је потребно.

У овом задатку дете увиђа да уме самостално себи да припреми оброк, без помоћи родитеља, да осети задовољство због самостално обављеног задатка. Родитељ увиђа способности детета, колико је детету важно што је умело самостално да направи сендвич, као и позитивне дететове емоције након обављеног задатка.

5.5. Резиме предложених активности

У овом поглављу представљен је скуп активности распоређених по узрасним групама деце, како би се на адекватан начин подстакла дечја самосталност и увиделе добити дечје самосталности по њихово самопоуздање и самовредновање. Тиме би се такође подстицао развој моторичких, когнитивних, социјалних и емоционалних вештина. Активности се могу користити као такве у вртићима, а могу да послуже и као смернице другим васпитачима да осмисле своје додатне или нове активности. Сличне активности представљенима, одвијају се у вртићима на иницијативу васпитача како би се подстакла дечја самосталност. Применом оваквих активности деца откривају своје могућности, унапређују своје вештине и знања, осећају се продуктивнима, испуњенима,

а осећајем самосталности добијају и на самопоштовању. Такође и родитељи откривају способности и могућности своје деце, као и начине помоћу којих лако могу да подстичу самосталност своје деце.

6. Закључак

У данашње време брине се о васпитно-образовном систему, начину рада са децом, постоје многе активности које подстичу различите аспекте дечјег развоја, родитељи уписују децу на велики број спортова, школица, курсева и слично. Међутим, и даље је могуће приметити да су деца агресивна, оптерећена, презахтевна и незадовољна. Из тога произилазе оптерећени и незадовољни родитељи, што доводи до нефункционалних односа и лоше породичне атмосфере, а што даље изазива све веће проблеме.

У овом мастер раду анализирана је самосталност деце предшколског узраста и предложен је скуп активности за децу и родитеље које би подстакле самосталност деце. Најпре је представљен преглед основних појмова и потенцијални одговори на питања зашто деца немају довољну подршку за самосталност и зашто све чешће наилазимо на несамосталну децу, зависну од одраслих. Прегледом литературе, долази се до информација да постоји проблем, али и да постоји решење. Литература наводи да је веома важно да деца буду самостална, што ће даље позитивно утицати на њихово самопоштовање, самопоуздање, добре односе са другима, на испољавање позитивних емоција, као и на њихов правилан развој и позитивну слику о себи.

На основу добијених информација из литературе, креиране су анкете за родитеље и васпитаче, како би се дошло до додатних сазнања о самосталности деце. Анкете су попуњавали родитељи и васпитачи деце предшколског узраста, а подаци добијених из попуњених анкета су анализирани. Спроведена анализа анкета показује да родитељи имају утисак да су њихова деца довољно самостална и да их довољно подстичу на самосталност. Међутим, исто тако резултати анкете показују да деца нису довољно самостална и да су потребни додатни подстицаји како за децу, тако и за родитеље да уложе још већи труд у подстицању самосталности. На тај начин деца би била још самосталнија, способнија, искуснија и спремнија за самосталан живот у будућности.

Како би се подстакла дечја самосталност од стране родитеља, предложен је скуп активности за децу и родитеље, које би биле спроведене посредством васпитача. Такве активности могле би да се спроведу у вртићу, али и самостално у кућним условима, чиме би биле обухваћене дечје активности облачења, обувања, исхране и одржавање хигијене. Понављањем таквог скупа активности за одговарајућу узрастну групу, деца би постала самосталнија, спретнија, задовољнија, срећнија и свесна својих могућности и способности.

Будуће истраживање на ову тему, могло би да обухвати примену предложених или сличних активности у вртићима. Даљи рад би подразумевао да анализирамо самосталност деце у одређеним сегментима самосталности пре и након спроведених активности. Активности би требало да се спроведу неколико пута у вртићу и код куће након чега би се вршила процена самосталности деце. Тиме би било могуће закључити да ли је дошло до повећања самосталности деце у односу на процену спроведену пре активности. Такође, тиме би се могло проценити колико пута је потребно поновити активности како би код деце било помака у самосталном обављању активности, као и колики временски период је потребан за то.

Списак литературе

- Бикова, А. (2019). *Самостално дете или Како да постанете “лења мама”*. Београд: Службени гласник.
- Гера, И., и Дотлић, Љ. (2000). *Ја—Приручник за подстицање децјег самопоштовања*. Нови Сад: Издавачко предузеће Матице српске.
- Ивић, И., Новак, Ј., Атанацковић, Н., и Ашковић, М. (2007). *Развојна мапа: Преглед основних прекретница у менталном развоју деце од рођења до 6-7 година*. Београд: Креативни центар.
- Каменов, Е. (2006). *Васпитно-образовни рад у децјем вртићу: Опишта методика*. Нови Сад: Dragon.
- Мајер-Хаузер, Х. (2012). *Самостална деца су срећнија: Педагошки метод Марије Монтесори*. Београд: Лагуна.
- Министарство просвете, науке и технолошког развоја (2019). *Године узлета, Основе предшколског васпитања и образовања*. Београд: Просветни преглед.
- Мерије, Ф. (2016). *Педагогија: Мора се пружити отпор*. Београд: Data Status.
- Монтесори, М. (2016). *Упијајући ум: Научите како да одгајите независно и креативно дете*. Београд: Miba books.
- Нововић, Т. (2019). О дјечјој самосталности у црногорском предшколском институционалном контексту. *Кругови Детињства*, 7(1), 22–35.
- Станковић, Б. (2020). *Деца уче од нас: Приручник за родитеље, васпитаче и све друге који имају контакта са децом и баве се њима*. Београд: Самостално издање.
- Тадић, А., и Бодрошки Спариосу, Б. (2017). Васпитање као одговор на изазове савременог доба. М. Станчић, А. Тадић, и Т. Николић Максић (ур.), *ВасПИТАЊЕ данас (19–25)*. Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду и Институт за педагогију и андрагогију.
- Фулер, Е. (2016). *Пробудите генијалност вашег детета: Како да откријете и подстакнете дететове урођене таленте*. Земун: Публик практикум.
- Ценис-Нортон, Н. (2017). *Мирније, лакше, срећније родитељство*. Београд: Креативни центар.

ПРИЛОГ 1. Анкета за родитеље

Podsticanje samostalnosti predškolske dece

Poštovani roditelji, vaspitač sam i student master studija na Visokoj školi strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu.

Pred Vama se nalazi anketa o podsticanju samostalnosti dece uzrasta od 3 do 6 godina. Molim Vas da ukoliko imate malo svog vremena odgovorite na kratka pitanja u anketi.

Anketa je anonimna i odgovori će služiti samo u cilju izrade završnog master rada.

Hvala Vam na izdvojenom vremenu i iskrenim odgovorima.

***Обавезно**

1. Roditelj koji popunjava anketu *

Означите само један овал.

Mama

Tata

2. Uzrast i inicijali Vašeg deteta *

3. Da li Vaše dete ume samo da obuče/obuje delove odeće/obuće (čarape, gaćice, cipele)? *

Означите само један овал.

Ne, ne ume ništa samo da obuče/obuje

Da, ume, ali samo jednu od navedenih stvari

Da, ume, ali mu je često potrebna pomoć

Da, ume, ali ponekad pogreši (npr: obuče desnu cipelu na levu nogu)

Da, ume u potpunosti samo da se obuče/obuje

4. Koliko često podstičete Vaše dete da se samo obuče/obuje? *

Означите само један овал.

Nikada

Retko, kada baš imam vremena

Retko, ne ume sam/sama skoro ništa da obuče pravilno

Često, kada izrazi želju

Uvek se samostalno oblači/obuva

5. Da li Vaše dete ume samostalno da koristi toalet? *

Означите само један овал.

- Ne, ne ume samostalno da ide u toalet
- Da, ume, ali mu je potrebna pomoć oko svlačenja i oblačenja
- Da, ume, samo ako mokri
- Da, ume samostalno da ide u toalet, ali mu je potrebna mala pomoć oko brisanja
- Da, sasvim samostalno koristi toalet

6. Koliko često podstičete Vaše dete da samostalno koristi toalet? *

Означите само један овал.

- Nikada
- Skoro nikada, često mu je potrebna pomoć
- Retko, ako baš izrazi želju da samostalno ide u toalet
- Često, podstičem na samostalno korišćenje toaleta
- Uvek

7. Da li Vaše dete ume samo da koristi kompletan pribor za jelo? *

Означите само један овал.

- Ne, ne ume samostalno da koristi pribor za jelo
- Skoro nikada, ponekad koristi samo kašiku
- Da, ume, ali mu dozvoljavam da koristi samo kašiku
- Da, ume, ali mu je ponekad potrebna pomoć oko sečenja hrane
- Da, ume samostalno da koristi kompletan pribor za jelo

8. Koliko često podstičete Vaše dete da samostalno koristi kompletan pribor za jelo?

*

Означите само један овал.

- Nikada, još je mali/a
- Skoro nikada, ne ume samo da ga koristi, isfleka se
- Retko, ako baš želi samo da ga koristi
- Često, dajem priliku detetu da koristi kompletan pribor za jelo, koliko god može
- Uvek, podstičem dete da koristi kompletan pribor za jelo, tokom svakog obroka

9. Da li Vaše dete samoinicijativno ulazi u razgovor s odraslima? *

Означите само један овал.

- Ne, dete nikada ne ulazi u razgovor s odraslima
- Skoro nikada, jedino ako ga odrasli nešto pita
- Retko, ukoliko dobro poznaje odraslog s kojim razgovara
- Često, voli da razgovara s odraslima, komunikativan/na je
- Uvek samoinicijativno razgovara sa odraslima

10. Koliko često podstičete Vaše dete na razgovor sa odraslima? *

Означите само један овал.

- Nikada
- Skoro nikada, sem ukoliko odrasli nije deo bliže porodice
- Retko, ako je odrasli u porodici ili bliži prijatelj
- Često, podstičem dete da razgovara i sa ostalom decom i odraslima, da se upozna i bude komunikativno
- Uvek podstičem dete da odgovara na pitanja i da razgovara sa osobom koja joj se obraća (ali ne sa nepoznatim osobama, npr: na ulici, u parku i sl.)

11. Da li smatrate da je vaše dete samostalno? *

Означите само један овал.

- Ne, ne smatram
- Smatram da nije dovoljno samostalno
- Samostalno je samo u određenim segmentima
- Smatram da je skoro u potpunosti samostalno
- U potpunosti je samostalno dete

12. Da li smatrate da kao roditelji utičete na samostalnost vašeg deteta (od hranjenja, preko samostalnog oblačenja pantalona, do spremnosti za polazak u školu)? *

Означите само један овал.

- Ne, ne smatram da kao roditelj mogu uticati na samostalnost deteta u svakom segmentu
- Smatram da mogu da utičem na detetovu samostalnost u maloj meri
- Smatram da utičem na detetovu samostalnost, ali ne onoliko koliko mogu vaspitači i učitelji
- Smatram da dosta utičem kao roditelj na samostalnost svog deteta
- Da, u potpunosti utičem na samostalnost svog deteta

13. Da li smatrate da putem podsticanja dečje samostalnosti u različitim segmentima, pa i putem prethodno navedenih (samostalno oblačenje, obuvanje, hranjenje, odlazak u toalet itd.) direktno utičete na detetovo samopoštovanje, samopouzdanje i na detetovu pozitivnu sliku o sebi? *

Означите само један овал.

- Ne, smatram da na taj način ne utičem da detetovo samopoštovanje, samopouzdanje i na pozitivnu sliku o sebi
- Smatram da podsticanjem samostalnost mog deteta, ne mogu mnogo da utičem da detetovo samopoštovanje, samopouzdanje i na pozitivnu sliku o sebi
- Smatram da podsticanjem samostalnosti mog deteta utičem na njegovu samopoštovanje, samopouzdanje i na pozitivnu sliku o sebi, u maloj meri
- Smatram da podsticanjem deteta na samostalnost dosta utičem na detetovo samopoštovanje, samopouzdanje i na pozitivnu sliku o sebi
- Da, podsticanjem samostalnosti mog deteta direktno utičem na njegovu samopoštovanje, samopouzdanje i na pozitivnu sliku o sebi

14. Ukoliko imate još neki primer na koji način podstičete samostalnost Vašeg deteta, molim Vas da navedete: *

15. Ocenite od 0 do 5 koliko je po Vašem mišljenju, za uzrast u kome je Vaše dete, važno da se razvija samostalnost *

Означите само један овал.

0 1 2 3 4 5

Još uvek nije važno razvijati dečju samostalnost Izuzetno je važno razvijati dečju samostalnost

Podsticanje samostalnosti dece predškolskog uzrasta

Poštovane kolegkinice i kolege vaspitači,

Pred Vama se nalazi anketa o podsticanju samostalnosti dece uzrasta od 3 do 6 godina. Molim Vas da odvojite malo svog vremena i odgovorite na pitanja u anketi.

Anketa je anonimna i odgovori će služiti samo u cilju izrade završnog master rada na Visokoj školi strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu.

Hvala Vam na izdvojenom vremenu i iskrenim odgovorima.

*Обавезно

1. Pol *

Означите само један овал.

Ž

М

2. Uzrast Vaše vaspitne grupe *

Означите само један овал.

Mlađa

Srednja

Starija

Pripremna

3. Broj upisane dece u Vašoj grupi *

4. Da li deca iz Vaše vaspitne grupe umeju sama da obuku/obuju delove odeće/obuće (gaćice, cipele, čarape)? *

Означите само један овал.

- Niko ne ume samostalno da se obuće/obuje
- Uglavnom ne umeju, poneko dete zna samo da se obuće/obuje
- Otprilike polovina grupe ume sama da se obuće/obuje
- Većina grupe ume sama da se obuće/obuje
- Svi umeju samostalno da se obuku/obuju

5. Koliko često podstičete decu iz Vaše vaspitne grupe da se samostalno obuku/obuju? *

Означите само један овал.

- Nikada, ne umeju sama da se obuku/obuju
- Retko, ako imam dovoljno vremena
- Retko, ne umeju skoro ništa sama da obuku/obuju
- Često, kada uvidim da mogu sama
- Uvek podstičem na samostalno oblačenje/obuvanje

6. Da li deca iz Vaše vaspitne grupe umeju sama da koriste toalet? *

Означите само један овал.

- Ne, ne umeju sama da koriste toalet
- Uglavnom ne umeju, poneko dete ume samo da koristi toalet
- Otprilike polovina grupe ume sama da koristi toalet, nekima je potrebna pomoć oko oblačenja i svlačenja
- Većina grupe ume sama da koristi toalet, ali im je potrebna mala pomoć oko brisanja
- Svi umeju potpuno samostalno da koriste toalet

7. Koliko često podstičete decu iz Vaše grupe da samostalno koriste toalet? *

Означите само један овал.

- Nikada, ne umeju sama da koriste toalet, u svemu im pomažem
- Retko, kada uvidim da deca ne umeju nešto da urade sama, pomažem im
- Retko, ukoliko im ne pomognem često dolazi do umokravanja, plača itd.
- Često, podstičem na samostalnost od najmlađe grupe
- Uvek podstičem decu na samostalno korišćenje toaleta

8. Da li deca iz Vaše vaspitne grupe umeju samostalno da koriste pribor za jelo? *

Означите само један овал.

- Ne, ne umeju sama da koriste pribor za jelo
- Uglavnom ne umeju, poneko dete ume da koristi samo kašiku
- Otprilike polovina grupe ume samo da koristi pribor za jelo, ali samo kašiku
- Većina grupe ume sama da se hrani i da koristi pribor za jelo
- Svi umeju samostalno da koriste pribor za jelo
- Остало: _____

9. Koliko često podstičete Vašu vaspitnu grupu da samostalno koristi pribor za jelo?

*

Означите само један овал.

- Nikada, pomažem im pri hranjenju
- Retko, preuzmem hranjenje, zbog manjka vremena
- Ponekad, kada znam da dete ume samo da koristi pribor za jelo
- Često, učim decu da sama koriste pribor za jelo
- Uvek, podstičem decu na samostalno hranjenje i korišćenje pribora za jelo

10. Da li deca iz Vaše vaspitne grupe samoinicijativno ulaze u razgovor sa Vama ili drugim odrasilima (vaspitačima, osobljem) u vrtiću? *

Означите само један овал.

- Nikada
- Skoro nikada, poneko dete se samo nekad obrati vaspitačima iz grupe
- Retko, nekolicina dece razgovara sa vaspitačima iz grupe ukoliko im nešto zatreba ili samo u toku aktivnosti
- Često, većina dece vodi razgovor na različite teme sa vaspitačima iz grupe, drugim vaspitačima i osobljem u vrtiću
- Uvek razgovaraju sa svima u vrtiću

11. Koliko često podstičete decu iz Vaše vaspitne grupe da razgovaraju sa drugom decom i odraslima u vrtiću? *

Означите само један овал.

- Nikada ne podstičem decu na razgovor sa ostalima, ukoliko ima potrebu, iskazaće šta želi
- Retko, ukoliko primetim da je neko dete baš povučeno
- Ponekad, ako uvidim da detetu nešto treba, a ne zna kako da kaže
- Često, podržavam i podstičem decu da razgovaraju sa svojim vršnjacima i da se obrate bilo kome u vrtiću ako im bilo šta treba
- Uvek podstičem decu na razgovor sa svima u vrtiću

12. Da li smatrate da su deca u Vašoj vaspitnoj grupi samostalna? *

Означите само један овал.

- Ne, ne smatram
- Smatram da nisu dovoljno samostalna
- Samostalna su samo u nekim domenima
- Samostalna su u gotovo svakom segmentu, u skladu sa njihovim uzrastom
- U potpunosti su samostalna deca

13. Da li smatrate da kao vaspitači utičete na njihovu višestranu samostalnost (od hranjenja, preko samostalnog oblačenja pantalona, sve do spremnosti za polazak u školu)? *

Означите само један овал.

- Ne, ne smatram da mogu mnogo uticati na dečju samostalnost u svakom domenu
- Smatram da mogu da utičem na dečju samostalnost u maloj meri
- Smatram da utičem na dečju samostalnost, ali ne onoliko koliko mogu roditelji
- Smatram da dosta utičem na samostalnost dece u mojoj vaspitnoj grupi
- Da, u potpunosti utičem na samostalnost dece u mojoj grupi

14. Da li smatrate da putem podsticanja dečje samostalnosti u različitim segmentima, pa i putem prethodno navedenih (samostalno oblačenje, obuvanje, hranjenje, odlazak u toalet itd.) direktno utičete na detetovo samopoštovanje, samopouzdanje i na detetovu pozitivnu sliku o sebi? *

Означите само један овал.

- Ne, smatram da na taj način ne utičem da dečje samopoštovanje, samopouzdanje i na detetovu pozitivnu sliku o sebi
- Smatram da podsticanjem samostalnosti dece u grupi, ne mogu mnogo da utičem da njihovo samopoštovanje, samopouzdanje i na pozitivnu sliku o sebi
- Smatram da podsticanjem samostalnosti dece u grupi, utičem na njihovo samopoštovanje, samopouzdanje i na pozitivnu sliku o sebi, u maloj meri
- Smatram da podsticanjem dece u grupi na samostalnost, dosta utičem na njihovo samopoštovanje, samopouzdanje i na pozitivnu sliku o sebi
- Da, podsticanjem samostalnosti dece u grupi, direktno utičem na njihovo samopoštovanje, samopouzdanje i na pozitivnu sliku o sebi

15. Ukoliko imate još neki primer na koji način utičete na samostalnost dece iz Vaše vaspitne grupe, molim Vas da ga navedete: *

16. Vaše lično mišljenje o problemu samostalnosti dece predškolskog uzrasta? *
